ſeminarum vel dormiens illudatur. Licet enim
hanc ludificationem peccato eſſe obnoxiam
non credamus: concupiſcentie tamen adhuc
medullitus latitantis indicium ē: quā tñ illuſio/
nem diuerſis modis conſtat accidere. Nam ſm
illum vſum: quem vigilans exercere vel cogita
re conſueuerat: etiam dormiens vnuſquiſq; ten
tatur. Aliter enim falluntur hi qui carnalem co/
pulam norunt: aliter qui femine ſunt cōmixtio/
nis expertes. ¶ Hi enim ſicut ſimplicioribꝰ ac
purioribus ſōnijs inquietantur: ita etiam facilio
re diligentia ac minore labore poſſunt purgari.
Illi autem ſordidioribus magiſq; exp̄ſſis fan/
taſmatibus illudūtur: donec paulatim ſm mēſu
ram caſtitatis: ad quam vnuſquiſq; cōtendit in
odium illius rei: quā voluntariam antea ſentie/
bat: mens etiam ſōno ſopita vertatur. Quiſquis
igitur extractus a cūctis cōfabulationibus ocio
ſis: ⁊ mortificatuſ ab oī ira ⁊ ſolicitudine curaq;
mundana: duobꝰ tm̄ fuerit paximatijs quotidia
na refectione contētus: ⁊ aque ſatietare ſubtrac
ta quietē ſōni trium: ſiue vt alij ſtatuerunt qua/
tuor horaꝝ ſpatio terminarit: nec tamē laboruz
aut continentie huiꝰ merito: ſed miſeratione dñi
eam ſe crediderit adepturū: q2 ſine hac fide va
na eſt oīs humani laboris intētio: non amplius
q̄ʒ ſex menſibus perfectionē iſtius impoſſibileʒ:
ſibi non eſſe cognoſcet: euidens tamen eſt iā pri
me puritatis indicium incipere eā de ꝑprij labo
ris induſtria non ſperare. Si enim viʒ verſiculi
illius vnuſquiſq; in veritate conceperit: niſi dñs
edificauerit domū: in va. la. q. edifi. e. ſequetur.
vt de puritatis meritis extollatur: intelligens eā
ſe non ſua diligentia: ſed dñi miſericordia cōſe/
cutum: nec contra alios īmiti rigore moueatur:
ſciens humanā nihil eē virtutem: ſi eaʒ virtuſ di
uina non iuuerit. hec iohānes Caſſianus qui ēt
ponit hanc eſſe differentiam inter continentiam
⁊ caſtitatem: vt continēs dicatur: qui patitur ma
gnos ſtimulos tentationū carnis: ſed non vinci
tur. Caſtus qui paruos vel nullos: quātūis ſepe
ꝑ eodem ſupponat. Nam ⁊ caſtitas etiam large
dr̄ eſſe in ſtatu coniugali: duʒ. ſ. abſtinet ab alijs
corruptelis: ⁊ ſi actū coniugalē exerceat. Et vt
dictum eſt. Vidualis ſtatus congruit non ſolum
feminis: quibus defuncti ſunt viri earum: ſʒ ⁊ q/
cunq; maris vel femine: que amiſſa virginitate
abſtinent ⁊ proponunt abſtinere ab actibus ve/
nereis: etiam coniugij ſiue ſint in religiōe ligati
ſiue in ſeculo conſtituti.

¶ Titulus tertius de dñis tpalibus. Capitulum
p̄mū per modū ſermonis.

C Onſtituit eū dñm do
mus ſue
⁊ principem omnis poſſeſſionis ſue:
ps. 104. loquitur hic ad lr̄am ꝓphe
ta de ioſeph: qui ꝓ compta eius ſapientia prudētia
⁊ bonitate conſtitutuſ eſt a pharaone rege egyp
ti gubernator totius regni ſui: ⁊ p̄mꝰ p̄nceps poſt
eum. Dixit enim ei pharao. Ecce conſtitui te ſup
vniuerſam terram egypti: ⁊ dedit ei anulum ſu/
um in manu eiuſ ⁊c. Et vt habetur diffuſe hiſto
ria: gen̄. 41. Et poteſt exponi ⁊ adaptari iſtud ad
quēlibet dñm tpalem ⁊ iuſtum principem. Ubi
ſciendum: vt dicit gelaſius papa ꝙ duo ſunt: qui
bus principaliter regitur hic mūdus: auctoritas
ſ. ſacra pontificum ⁊ regalis poteſtas: in quibus
tanto eſt grauius pondus ſacerdotum: q̄to pro
ipſis regiminibus hominum in futuro examine
deo reddituri ſunt rationem: di. 96. duo. Ex hoc
patet: ꝙ iſta dominia ⁊ principatus ſubalternāt
⁊ non ſunt paria: ſed temporale dominiuz ē ſub
eccleſiaſtico ſeu ſpirituali: q2 imperator qui dici
tur dominus orbis ⁊ princeps: abſolute eſt ſub
papa: ⁊ ab eo iudicatur ⁊ confirmatur ⁊ deponit
Iſta ſūt duo luminaria: gen̄. 1. poſita in firmamē
to celi: luminare maius ſcilicet pōtificatus: ⁊ mi
nus. ſ. imperij principatus: qui vt luna lumen re
cipit a ſole: ita ipſe ſuam claritateʒ habet a papa.
Preeſt tamen luminare maius ideſt ſol diei: q2
ſ. principale exercitium pape eſt circa ſpiritualia
⁊ animas. Luminare minus ideſt luna preeſt no
cti ad eam illuminandam: q2 imperium ⁊ ſecula
ris dignitas eſt circa tpalia ⁊ corporalia: ⁊ vnuʒ
debet iuuari per alterum in gubernatione ⁊ di/
rectione mundi. Unde nicolaus papa. Cum ad
verum ventum. i. ad diſcuſſionem veri. ſ. ad tem
pus xp̄i: vltra ſibi nec imperator iura pontifica
tus arripuit: nec pontifex nomen imperatorum
vſurpauit: quoniā ideʒ mediator dei ⁊ hominū
homo chriſtus ieſus: actibus proprijs ⁊ dignita
tibus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſq; diſcer
nit propria humilitate: volens medicīa ſurſum
efferri: nō vana ſuperbia rurſus in inferna ōmer
gi: vt ⁊ xp̄iani imperatores ꝑ eterna vita ponti/
ficibus indigerent: ⁊ pontifices pro curſu tem/
poralium tantummodo rebus imperialibus le/
gibus vterēntur: quatenꝰ ſpiritualis actio a car/
nalibus diſtaret incurſibus: ⁊ deo militans mi/
nime ſecularibus ſe negocijs implicaret: ac vici/
ſim non ille rebus diuinis preſidere videatur: q
eſſet ſecularibus negocijs implicatus: di. 36. duo
ſunt. Idem cyprianus di. 10. Et dicit ibi glo. ꝙ
ſumma nobis a deo conceſſa ſunt dona ſcilicet
ſacerdotium ⁊ imperium: vt habetur in auten/
tico quomodo oportet epiſcopos in principio
colla. 3. Et de papatu quidem ⁊ alijs prelaturis
eccleſiaſticis dicetur ſuis titulis. ¶ Nunc autez
de principatibus ſecularibus agendum: quoruʒ
primus ⁊ principaliter dicitur imperator: dein/
de reges duces marchiones comites ⁊ barones
Et vt perplures ciuitates reguntur: ⁊ ad tempꝰ
officium durat non perpetuo: conſules priores
antiani: vel alijs nōibꝰ nūcupātur. Et ipium gdē
ſeu monarchia mundi diuerſis temporibus fuit
apud varias nationes ⁊ in diuerſis ptibꝰ mūdi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Quatuoꝛ enim monarchie fuerunt figurate ꝑ
quatuoꝛ aīalia: q̄ vidit daniel ꝓpheta exire de
mari magno. dani. 7. Prima enim ſilis leene
fuit monarchia aſſyrioꝝ que cepit a nino: ⁊ fini
ta eſt in balthaſar: vt patet dani. 5. c. Secūda
ſimilis vrſo fuit pſaꝝ ⁊ medoꝝ: que inchoata eſt
in cyro: ⁊ terminata in dario vltimo deuicto ab
alexandro magno. Tertia fuit grecoꝝ ſimilis
pardo: que initiū ſūpſit in alexandro magno: ⁊
quaſi in eo finem habuit: diuiſū eſt dn̄ium eius
poſt mortē in plures reges: vt patet. i. mach. i.
4ᵃ fuit romanoꝝ ſimilis ferocis beſtie diſſi-
milis alijs. Cui⁹ ꝑncipiū fuit ī iulio ceſare: qui ſi-
bi vſurpauit īpium: ſed perfectionē habuit ī ſuc
ceſſoꝛe eius īmediato octauiano. Romani aūt
ipſi oꝛtum habuerūt a romulo: qui ꝑmus vrbē
rome cōdidit: ꝑuam tunc ī monte auentino: tp̄e
achaz regis iude. Et hoc fuit a creatiōe mūdi an
no. 4. milia. 389. Et poſt ſeptingentos. 50. annos
ab ipſi⁹ vrbis ꝑma edificatione natus eſt ieſus
xp̄s: anno īperij ipſius octauiani. 42. Et primo
quidem roma recta eſt ⁊ gubernata ꝑ reges qui
ſeptē fuerunt ſibi inuicē ſuccedentes: incipiētes
a romulo: ⁊ terminātes in tarquiniū ſuperbum.
Deinde per conſules duos qui creabātur per an
nū: qbus aliqn̄ additi ſunt tribuni ⁊ ꝑtoꝛes: de-
mū ꝑ impatoꝛes: ⁊ adhuc permanꝫ talis monar
chia. Nā impatoꝛ dr̄ romanoꝝ mutata tamen
eſt monarchia q̄ꝰtum ad locū. Nam ſedē impe-
rij que erat in occidente. ſ. rome conſtātin⁹ impa
toꝛ cōuerſus ad fidē: ſub quo imperiū collū ſup
poſuit iugo xp̄i: tranſtulit in oꝛientē. i. conſtantio
polim ab eo amplificatā: ⁊ ab ipſo poſtea deno-
minatā: circa ānos dn̄i. cc. l. vel circa. Et cū ſedē
ſūmi pontificatus Siluestro ⁊ ſucceſſoꝛibus in
vrbe dimiſit: multis ciuitatibus ⁊ ꝓuincijs ī ita
lia ſibi donatis. Deinde īperium romanoꝝ tranſ
latum ē de conſtantinopoli in francia ꝑ adrianū
papam collato īperio carolo magno regi franco
rum: q2 italiam liberauit de manu ⁊ dn̄io lon-
gobardoꝝ: ⁊ multū exaltauit xp̄iāitatē: ex bellis
victorioſis contra infideles precipue ſaracenos
Et hoc āno dn̄i octingēſimo vl' circa. Demū de
francia tranſlatum ē īperium in alamaniā. Dato
īperio ꝑmo ottoni āno dn̄i nōgenteſimo vel cir
ca. Et apud eos durat adhuc āno in quo ſumus
ſ. M. cccc. xlviij. Sed hoc mutatū eſt q̄ vbi pri⁹
īperium dabatur ꝑ ſucceſſionē ſuccedentibus fi
lijs parentibus ſuis: ꝑ papam oꝛdinatū ē: q̄ de-
tur ꝑ electionem: que fit a ſeptē ꝑlatis: ⁊ confir-
matur ꝑ papā: ⁊ per eū coꝛonatur. Poſt īpatoꝛē
ſunt reges plures in populo xp̄iano: vt rex fran-
cie rex anglie rex aragone rex caſtelle rex nauar
re rex poꝛtugalie rex ſicilie rex dacie rex cypri
Et cū oēs dn̄i ⁊ reges ſeculares deberent eē ſub
īpatoꝛe: multi tamē reges non recognoſcunt eū:
vt ſuperioꝛē ſuum: tuentes ſe vel priuilegio ſiue
alio iure vel potius de facto: vt rex frācie ⁊ dux
venetiaꝝ: ⁊ alij dn̄i. De quolibet ergo ꝑncipe iu-
ſto ſiue īpatoꝛe ſiue rege ſiue alio rectoꝛe poteſt
illud dici. Conſtituit ⁊c. Et de hac materia habe
tur in. c. ſequēti. Et multa etiam in titulo de ſum
mo pontifice ⁊ poteſtate eius. Cōſtituit eum
dn̄m domus ⁊. p. o. p. s. in quib⁹ verbis tria poſ
ſunt notari: que debēt eſſe in dn̄o tp̄ali. Ut n̄
habeat dn̄ium vſurpatum ibi conſtituit. Ut
poſſideat virtutē per oꝛnatum ibi eū. Ut exerce
at actum regulatum ibi: dn̄m domus.

Quantum ad primum

ſicut ioſeph: de quo loquitur p̄s. non ſibi accepit
dn̄ium ⁊ principatum: ſed is qui poterat. ſ. rex
egypti eum conſtituit dominum ⁊ principem.
Ita ad hoc vt quis ſit verus dominus: opoꝛtet
q̄ conſtituatur ab eo qui pōt eē dominus: ⁊ non
ſibi vſurpet. Dicit enim leo papa. Principatus
quem metus extoꝛſit. i. violentia aut ambitus
occupauit: ⁊ ſi actibus vel moꝛibus nō offēdat:
ipſius tamen initij eſt pernicioſius exemplo. i. q. i
principatus. Unde ⁊ xp̄s qui eſt rex regum ⁊ do
minus dominantiū non ſibi vſurpauit domini-
um: ſed ait p̄s. pſalmo. 2. Ego conſtitutus ſuꝫ rex
ab eo. ſ. deo. Tūc autem poteſt quis dici domin⁹
ab eo: quando potius ē in dn̄io legitimo modo
vel a deo īmediate: ſicut moyſen conſtituit ꝑnci
pē populi ſui: ⁊ ſauleꝫ primum regem populi ſui:
⁊ male ſe habētem in principatu: dauid hominē
ſm̄ coꝛ ſuum: vel mediate a populo ſeu collegio
ſeu principe: qui habet iuſte hāc poteſtatē: ſicut
ioiadas ſummus ſacerdos cum conſenſu populi
cōſtituit regem iuda ioas adhuc paruulum occi
ſa athalia: que ſibi vſurpauerat regnum. 2. para-
lipome. 23. c. Et adrianus papa conſtituit carolū
imperatoꝛē. Et rex aliquis dat ducatū vel dn̄i-
um alicuius ciuitatis ſue alicui: ſicut pharao rex
egypti dedit ꝑncipatum ioſeph. Conſtituit eum
dn̄m ⁊c. Si enim aliquis dominus iniuſte capit
vel tenet aliquam ciuitatem vel caſtrum ſine le
gitimo titulo: fur ē ⁊ latro. Sicut abſalon: q per
fraudem ⁊ violentiam abſtulit regnum p̄ris ſui
dauid: ſed valde modico tempoꝛe gauiſus eſt: ⁊
deuictus vt latro fugiens in mulo per comaꝫ ca
pitis in arboꝛe ſuſpenſus remanens occiſus eſt.
2. Re. 18. Talis ergo qui tenet dn̄ium vſurpatum
cōtinue ī peccato moꝛtali ꝑmanet: nec ſaluari po
teſt niſi reſtituēdo ei cuius eſt. Tenetur ēt ad re
ſtitutionē oīum redditū: que habuit ab illis lo
cis vſurpatis ⁊ expenſis habitis. Et vt homicida
eſt iudicandus quātum ad eos quos fecit per ſe
vel ſuos officiales occidi vel mutilari: licet illi di
gni fuerint moꝛte ꝓpter maleficia perpetrata. 23
q. 5. ſi non lꝫ. nec debet abſolui: qn̄ hoc claꝝ ē ni
ſi diſponat ſe ad ſatiſfaciēduꝫ ⁊ dimittendum: ſi
titulum iuſtificatū habere nō poſſit: ar. de pe. di.
5. falſas. ⁊ dicit hoſti. extra de iudi. nouit. q̄ nulla
ciuitas poteſt ſe dare alicui domino: nec poteſt
titulum dominij iuſtificare quia hoc eſſet in pre
iudiciuꝫ imperatoꝛis: quod eſt intelligendū de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ciuitatibus vel caſtris ſubiectis imperio. Nam
de his que ſũt de iuriſditiõe eccleſie collatio vł
iuſtificatio tituli pertinet ad papam: ſicut in mar
chia plures ciuitates collate ſunt ab eo diuerſis
ꝑſonis in vicariatũ: de certis tributis annalibꝰ
rñdendo. Dicit etiam archid. qꝺ ꝗuis crimẽ leſe
maieſtatis habeat locũ in perſonam inferiorem
a principe. i. in alijs dñiſ ꝗꝫ ĩ imperatore: vt colli
gi poteſt. z. q. i. in primis. §. de ꝑſona epi. hoc ta
men intelligit de dño: qui hꝫ iuſtum titulum. Sꝫ
aliquis tyrannus dici põt ⁊ dꝫ: etiam qui habet
iuſtum titulum: ſed non querit de ſubditis vtili/
tatem ſeu boni cõmunis: ſed ꝓpriam vtilitatem
⁊ cõmoditatez faciens iniuſtas extorſiones leges
⁊ mãdata iniq̃: vt dicit tho. ĩ libro ꝺ regĩne ꝑnci
pum. Uerum talibus dominis habẽtibus mani
feſte iniuſtum dominiũ: ꝗuis ſubditi non tenean
tur obedire: nec eis ſoluere tributa vel gabellas
⁊ huiuſmodi: tamen ſm tho. in ſũma ad vitãdũ
ſcandalum ſuum ⁊ aliorum: bonum ẽ obedire: ⁊
reuereri in his que non ſunt contra deum. Unꝺ
ambro. Julianus imperator: ꝗuis eẽt apoſtata:
habebat tñ ſub ſe xpianos milites: quibus cum
dicebat: ꝓducite aciem ꝓ defenſione reipublice
obediebant ei. Cum autem diceret: ꝓducite ar/
ma in xpianos: recognoſcebant imperatorem ce
li. xi. q. iij. iulianus. Habentibus ꝟo iuſtum dñiũ
ꝗtuncunqꝫ malis tenẽtur ſubditi obedire ĩ lici/
tis: ⁊ reuereri ⁊ collectas ⁊ gabellas legitĩas ſol/
uere. Unde ꝑnceps apoſtolorum in ꝑma cano/
nica: Obedite dominis veſtris nõ tantum bõis
⁊ modeſtis: ſed etiaꝫ diſcoł. ⁊ ro. iꝫ. Qui poteſta
ti reſiſtit: dei ordinationi reſiſtit: ⁊ ipſe ſibi dam/
nationem acqrit. Nam vt ait auguſti. de ci. dei
li. 5°. c. Prouidentia diuina regna cõſtituunt̃
humana: ſicut dictum fuit a deo nabuchodono
ſor monarche. Sciant homĩes qꝛ dñatur altiſ/
ſimus in regno hoĩuꝫ. ſ. ꝓuidentia ſua: ⁊ cuicũqꝫ
voluerit dabit illud: ⁊ humillimum. i. viliſſimũ
conſtituet ſup illud: cum. ſ. ſibi placuerit: dañ. 4.
ſicut patet exemplũ de ioſeph: qui de carcere trã
ſiuit ad dñm. Conſtituit. n. eum dñm ⁊c̃. Et hoc
de primo.

Quantuz ad ſecunduz

debet dñs quilibet ⁊ rector eſſe virtutibus or/
natus: ſicut fuit ioſeph dñs conſtitutus. Ad ipꝫ
enim refertur cum dicit eũ. ſ. ioſeph: de quo ĩme
diate locutus fuerat: ſapie. i. Diligite iuſticiam q
iudicatis terram: ſentite de dño in bonitate. Ju
ſticia aũt eſt omnis virtus: nec heſperus nec luci
fer eſt ita clarꝰ ait philoſophꝰ. li. ethicoꝝ: vt enĩ
ait leo papa. Integritas preſidentiũ ſalũ eſt ſub
ditoꝝ. Nam totiꝰ dñi familie ſtatus ⁊ ordo mu
tabit: ſi qꝺ regritur in corpore nõ inueniatur in
capite. i. rectore ⁊ dño. di. 6i. miramur. Et Jſi/
dorus. Juſtum eſt ꝑncipẽ obtemperare legibus
ſuis. tũc enĩ iura ab alijs ſeruanda exiſtimet: qñ
ipſe eis ꝑmus reuerentiã prebet: di. io. Jmitet̃

ergo dñs quilibet tꝑalis dñm ioſeph: qui interꝑ
tatur augmẽtum: qꝛ auctus fuit in omni virtute
ab adoleſcentia ſua. Jn cuius figurã pater eiꝰ fe/
cit ei tunicam polimitã. i. varijs coloribus inte/
xtam: ⁊ thalarẽ. i. vſqꝫ ad pedes: geñ. 37. Que ſi/
gnificat conuerſationẽ eius varijs virtutibꝰ or/
natam: ⁊ in bono vſqꝫ ad finẽ ꝑſeuerantẽ ĩ virtu
tibꝰ videlicet. ¶ Jn venereoꝝ caſtimonia.
¶ Jn diuinoꝝ ſapia. ¶ Jn agendoꝝ prudentia.
¶ Jn aduerſoꝝ benigna patienia.

Manifeſtum eſt de ca

ſtitate ioſeph: cũ expoſuerit ſe periculo mortis:
⁊ incurreret ſqualoꝝ carceris ⁊ notam infamie:
ne ſcelꝰ adulterij ꝑpetraret: ad qꝺ dña ſua vxor
patroni eius inuitabat: ⁊ ſepe blãditijs ⁊ ꝓmiſſio
nibꝰ varijs alliciebat: vt patet geñ. 39. Sic ergo
dñe caſtus ⁊ pudicus: ſit contentus vxore ſua: ñ
querat alienas vel cõcubinas. Seruat illꝺ tobie
4. Preter vxorẽ tuam nñqꝫ patiaris crimẽ ſcire
Nã fornicatores ⁊ adulteros iudicabit deus: ad
hebre. iꝫ. Et ſicut dñs in ſe dꝫ eſſe caſtus: idẽ q̃rẽ
debet in familia ſua. Lex oĩs diuina pariter ⁊ hu
mana ẽt ethnicoꝝ mãdat adulteria ĩceſtus ⁊ vi
tia cõtra naturã acriter puniri. Seruari facit le/
gem in ſe ⁊ familia ſua: ſicut fecit ille gẽtilis dñs
chaleucus: q cum reperiſſet filium ſuum adulte/
rium ꝑpetraſſe: ⁊ ſm legem adulter deberꝫ ocu
lis priuari: ppłm ſuum ꝓ eo intercedẽteꝫ ĩ parte
exaudiuit: vno tantum oculo ſibi eruto: ⁊ vt lex
firma maneret ſibi aliũ oculuꝫ erui fecit. O quã
ta mala ſequũtur ꝓpter effrenem libidinem do/
minorum ⁊ ſuorum curalium: quot homicidia
⁊ exterminia regnorum. Rex ſalomon ꝓpter a/
morem mulierum inordinatum infatuatus ẽ ⁊ ĩ
cultum idolatrie cecidit. ꝫ. R. z. Antonius: quia
repudiauit vxorem ſororem octauiani: ⁊ adhe/
ſit libidinoſe regine egypti cleopatre: amiſit re/
gnuꝫ totius orientis: deuictus ab octauiano bel
lo nauali ⁊ terreſtri: ⁊ demum ſeipſum occidẽs
⁊ merito: quia vt dicitur. z. q. i. ſcelus. rex dici nõ
põt: qui nullo ſalubri regimine corpus regit: ſed
lubrica eneruatione illicitis motibus eius cedit
Et vt dicit ſeneca: Nihil tam mortiferum hũa/
nis ingenijs ⁊ luxuria ẽ: ⁊ ideo caueat ne in ſe et
ppło ſuo libido dñetur: ſed virtus caſtitatis eni
teat: ſapie. 4. O ꝗꝫ pulchra ẽ caſta generatio cuꝫ
claritate.

Secũdo fuit ioſeph ſa

pientia decoratus. ſ. cognitione diuinorum: vt
pꝫ ĩ expoſitõe ſõnioꝝ regl pharaõis ⁊ ſuoꝝ ciuſ
geñ. 4i. ⁊. 4z. vñ ⁊ ſapie. 6. dicit̃. Si ꝺlectamini
ſ̃gnis ⁊ ſedibꝰ. O reges ppłi diligite ſapiẽtiã: vt ĩ
ꝑpetuũ regnetis. Et plato aſſerebat reſpublicas
fore beatas: ſi eas regerent ſapientes: vł q ſapie
vacarent. Propter hoc mandauit dñſ: vt rex cõ
ſtitutus in populo deberet habẽ ſecũ legem dñi
ſcriptã: vt ĩ ea ſepe legẽt: ⁊ de diuinis iſtrueretur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Alexander magn⁹ habuit in magiſtrū ariſtotelē ſūmum philoſophoꝝ. Carolus magnus alchuinum doctiſſimū in oībus ⁊ ſanctū virū. Sanct⁹ ludouicus rex francoꝝ habuit in magiſtros magnos theologos magiſtros p̄dicatoꝝ ⁊ minoꝝ ſanctos viros. Tales igitur viros ꝓbos ⁊ doctos debꝫ qlibet dn̄s ꝓcurare ſecū habere pro inſtructione ſui ⁊ conſultatione ⁊ eruditiōe ſubditoꝝ: in his que ſūt xp̄iane religionis. Equidē p̄mus dux populi iſrael a deo cōſtitutus: moyſes eruditiſſimus fuit in oī ſapīa egyptioꝝ ⁊ caldeoꝝ ⁊ diuinoꝝ: Daniel cū ſocijs conſtituti p̄ncipes ꝓuinciarum a rege nabuchodonoſor fuerunt eruditiſſimi in hūana ⁊ diuina ſapīa. Ptolomeus philadelphus rex egypti doctiſſimus ⁊ ita ſtudioſus: vt. 40. milia volūia libroꝝ in ſua bibliotheca ꝓcurauerit. Julius ceſar ⁊ octauianus p̄mi īpatores fuerunt peritiſſimi in ſcientijs humanis ⁊ merito. dr̄. n. ſapīe. 7. rex ſapiēs ſtabilitas populi.

Tertio fuit ioſeph pru

dens in agendis: vt pꝫ in ꝓuiſione neceſſarioꝝ p tpe famis future cōgregare faciendo triticum: ⁊ in diſpenſatione diſcreta eoꝝ tpe ⁊ modo congruo: ⁊ ordinatione ſuoꝝ fratrum in exercitijs ⁊ alijs: vt pꝫ geñ. 43. Quis putas fidelis diſpenſator ⁊ prudēs: quē conſtituit dn̄s ſup familiā ſuā mat. 12. q. d. rarus eſt. Debet ergo dn̄s eē prudēs in ꝓuidendo pp̄lo ⁊ ciuitati neceſſaria p tpe nō ſolum p̄nti ſed futuro in obuiando periculis: in diſpenſādis neceſſarijs ⁊ officijs. Et dicit canon Nec alicui cōcedendū ē vn̄ alij ſcrupuloſo corde moueantur. Et ſeruanđ illud. Tpe nō oī: non oībus oīa credas. Qui facile credit creditur eē miſer. ſicut fecit amon. Nam cū ad eum conſolādum ſuper morte p̄ris miſit dauid oratores: vt ad amicū ſui conſiliarij: dixerūt ei ꝙ nō cā amicitie: ſed ad explorandū terram ſuam miſerat. Qđ ille nimis facile ad credendū audiens dehoneſtauit illos oratores p̄cidendo veſtes eorum vſqꝫ ad nates: ⁊ radendo dimidiū barbe eorum ꝓpter quā iniuriā dauid iuſte mouit bellū cōtra eum: ⁊ iure ⁊ dure puniuit eum. Sit quoqꝫ prudens in vitando bella cū poteſt: qꝛ varius euentus belli. Et vt dicit glo. ordinaria ſuper ep̄las pauli. In pace principum qes ⁊ vigor ſeruatur eccleſiaꝝ. Nam in bellis tepeſcit pietas: diſciplina. ſ. correctionis diſſoluitur ⁊ caſtitas violatur ⁊ alia mala īnumera ſequūtur. Cōſtituat fideles ⁊ iuſtos officiales: qui ꝓcurent quietē populi: ⁊ iuſtā equitatē ⁊ vtilitatem dn̄i ſui: non locupletationē ſui: ⁊ cōiter fit per nimias extorſiones. Remoueat occaſiones diſſenſionū cōſanguineos honorabiliter tractando: qetem eoꝝ nō emulationē ꝓcurando vt fecit ioſeph.

Quarto debet eſſe cō

ſtans in aduerſis ⁊ benignus: vt nō reddat malum p malo: ſed oblitus īiuriarū humane ſe habeat ⁊ munifice ad inimicos vt eos ſic ad ſe trahat: ſicut fecit ioſeph: qui nō ſolū patienter tulit īiuriam maximā factā ſibi a fratribus de venditione eius: ſꝫ eis indulſit ⁊ benigne tractauit ꝓuidens large eis de neceſſarijs. Sic de iulio ceſare refert ſeneca: ꝙ oīum recordabatur p̄ter īiuriarum. Sic titus īpator qui ob bonitatem ſuā dictus eſt delitie generis humani: cōp̄to ꝙ germanus eius tractabat mortē eius. ſ. domicianus vt ī īpio ſuccedēt: nil mali ſibi intulit: ſꝫ tn̄ rogauit eū lachrymis vt deſiſteret a malis eius conatibus. Sic ſanctus dauid rex: cū ei ſemel ſubditus eius malediceret cōtumelias inferendo ⁊ lapides contra eū eijciendo: noluit in aliquo a ſuis ſibi moleſtiam inferre ſibi parcēs in regnū reuerſus. Et hoc eſt qđ dn̄s mādauit in lege leuit. 19. Non eris memor iniurie ciuium tuoꝝ. Et ī lege euangelica. Benefacite his: qui oderunt vos mat. 5. Sit ergo ioſeph. in moribus quilibꝫ dn̄s augmētum. ſ. virtutum cōtinuum augendo etiā rempublicam. Unde ⁊ dn̄s orbiſ ⁊ princeps imperator dr̄ auguſtus ab augendo. ſ. rempublicā. Et recipit in ſui coronatione triplicem coronā: ferream ab archiep̄o colonieñ. aquis grani: ⁊ ſignificat conſtantiam ⁊ fortitudinem ad bellandum inimicos eius. Argenteam accipit ab archiep̄o mediolañ. ⁊ ſignificat ꝓpter ſonoritatē ſapientiā: ⁊ ꝓpter claritatem prudentiā. Aureā a papa ī eccl̄ia ſācti petri: ⁊ ſignificat ei⁹ benignitatē.

Quantum ad tertium

p̄ncipale dꝫ dn̄s tp̄alis habere actum ⁊ exercitium regiminis regulatum ſecundū rōnem: vt ſit dn̄s domus ſue: ⁊ princeps omnis poſſeſſiōis ſue. Nō. n. ē domin⁹: ſed ſeruus q facit peccatū: ⁊ tot dn̄oꝝ quot vicioꝝ. Regat ergo ſm rl̄am rōnis: ⁊ ſm īterp̄tationē nōis dn̄s. Dicit. n. dn̄s q̄druplicter. ¶ Pn̄o dn̄s ꝓpter ei⁹ p̄citatē. ¶ 2° dn̄s ꝓpter eius ſeueritatē. ¶ 3° dn̄s ꝓpter ei⁹ pietatem. ¶ 4° dn̄s propter eius liberalitatē.

Debet ergo dominus

domui ſue dare min⁹. i. parꝰ: nō ꝓdigaliter: vt faciūt cōiter dn̄i faciētes magnas extorſiōes a ſubditis: vt poſſint facē expēſas ſupfluas ī veſtib⁹ ſuis: ⁊ familie ī continijs ludis ⁊ mimis ⁊ ſilibus. Dr̄. n. ſapīe. 9. ꝙ ſapīa docet ſobrietatē: vel ēt dare min⁹ dꝫ. ſ. aliquid in pei⁹ ꝙ̄ mereat vitiū delinquētis: qđ ptinet ad clemētiā q̄ ē diminutiua penaꝝ: ſm rōem tn̄: vt ponit tho. in ſūma. 5. Unde ꝓuerb. dr̄. Miſericordia ⁊ veritas cuſtodiūt regem ⁊ clementia firmatur thronus eius.

Debet ſecundo dare

minas. ſ. erga ſbditos, īcipiēdo a domo fāilie ſue vltiōis vt vitia ñ dimittat īpunita. hierc. i. Ecce cōſtitui te ſup gētes ⁊ r̄gna: vt euellas ⁊ deſtruas diſſipes ⁊ diſꝑdas. ſ. vitia varijs modis ſꝫ varie

tatem eoꝝ. Et ro. 13. Non ſine cā gladiuꝫ portat .ſ. dn̄s temporalis ⁊ ptās. Dei enim miniſter ē vindex in iram ei: qui male agit. Sicut fecit ſaul: q tranſgreſſorem inuētum filium ſuum ionathaꝫ ſui mandati: q̄uis victoriam habuiſſet occidere voluit: ſed populus impediuit. i. R. 14. Hinc et ⁊ aug. ſuper ps. Inuigilet diſciplina: ſicut cuiqꝫ regenti apta ⁊ accommodata ē: non ſolum epo regenti plebem ſuam: ſed ⁊ pauperi regenti domum ſuam: diuiti regenti familiā ſuam: iudici regenti ꝓuinciam ſuā: regi regenti ſuā gentem. Ita nulli homini claudēda mīa: ſic̄ nulli peccato impunitas ē relaxanda. 23. q. 4. duo ſunt. Nā vt dicit ambro. li. de offi. Cum vni parcitur indigno ad ꝓlapſi oīs contagiū ꝓuocat vniuerſos. Facilitas. n. venie incentiuū tribuit delinquendi. 23. q. 4. eſt iniuſta. ¶ 3° debet quoqꝫ dn̄s dare manus adiutrices ad perſonas p̄cipue miſerabiles ⁊ ab alijs oppreſſas ſm illud ꝓuer. vlt. Manū ſuaꝫ aperuit inopi: ⁊ palmas ſuas extendit ad pauperē. Et iob ait. Conterebam molas iniqui ⁊ dētibꝰ eius auferebam p̄dam manu. i. auxilij ⁊ defenſionis. contra inuaſorem iniuſtū exterminādo hereticos ſacrilegos iudeos ⁊ huiuſmodi ad ſ̄piuꝫ eccleſie. Unde ⁊ hiero. ſuper hieremiam: Reguꝫ ꝓprie ē facere iudiciū ⁊ iuſticiā: ⁊ liberare d̄ manu calūniantium vi oppreſſos: ⁊ peregrino pupilloqꝫ ⁊ vidue: que faciliuſ opprimūtur a potentibus auxilium p̄bere: ⁊ vt curam maiorē eis inſereret p̄ceptorum dei: intulit. Nolite contriſtari: vt non ſolum eripiatis: ſed nec patiamini: vt veſtra negligentia eueniat eos ab alijs ꝯtriſtari. Et poſtea intulit. Si hec feceritis reges iuda tenebitis p̄ſtinam ptātem.

Quarto debet dominus dare munus.

Et primo quidem debitum vt non faciat gratis artifices vel agricolas ꝓ ſe laborare: non dando eis mercedem ſuā: ſicut faciunt hodie multi non dn̄i vel officiales: ſed tyranni ⁊ predatores contra illud legis. Non morabitur opus mercēnarij tui apud te vſqꝫ mane: leuiti. 19. c. deuto. 24. c. thobie. 4. c. Unde contra tales inuehit iacobꝰ apoſtolus ī canonica ſua. c. quarto. Ecce merces operariorum vr̄orum: q̄ fraudata ē a vobis: clamat cōtra vos: ⁊ clamor eoꝝ in aures domini introiuit: neqꝫ auferat ſubditis ſua bona vel poſſeſſiones vel ab inuitis extorqueat: etiam per venditōem ꝓ ſui commoditate: ſicut fecit rex achab erga naboth: quē quia noluit ſibi vendere vineam ſuam: vt de ea facēt viridarium: vxor ſua iezabel peſſima fecit eum falſo accuſare de blaſphemia: ⁊ lapidare ⁊ ſic ipſam vineā obtinuit. Sed vterqꝫ mala morte perijt achab. ſ. ⁊ iezabel. 3. R. 25. Sed hoc nō ē dare munus. Munera ſūt: cum dat qs ex ſua liberalitate eccleſie pijs locis. ⁊ perſonis bonis vel ad placandum malos ⁊ obuiandū nocumentis eoꝝ vt fecit iacob qui miſit munera ad eſau. d. In muneribus placabo illum: gen̄. ¶ Hinc ⁊ marcel. papa. Boni principis ē ac religioſi eccleſias contritas atqꝫ cōſciſſas reſtaurare: nouaſqꝫ edificar̄ ⁊ dei ſacerdotes honorare atqꝫ tueri: di. 96 boni. Sicut fecit magnus ⁊ deuotiſſimus cōſtātinus īpator ⁊ carolus qui cōceſſerunt maxima munera eccleſijs: ⁊ q̄plures d̄ nouo edificare ceperunt. Qui ſic eſt dn̄s domus ⁊ principatus in poſſeſſione ſua. i. in his quos ſubiectos hꝫ. Hūc vtiqꝫ deus conſtituit hic: vt collocet eū demū cū principibus populi ſui in celo de vario ⁊ multiplici genere r̄giminis: ⁊ q̄uo debeat exerceri: habes in. 4. p. ti. de prudentia.

Nota de cōditionibus

regis ⁊ cuiuſcūqꝫ dn̄i ⁊ principis boni: quas ponit augꝰ. in. 15. de ciui. dei. c. 24. Reges felices dicimus ſi iuſte īperant. Si inter linguas ſublimit̄ honorantium ⁊ obſequio nimis humiliter ſalutantium non extolluntur. Si ſe homines eē meminerint. Si ſuam poteſtatem ad dei cultū maxime dilatandum maieſtati eius famulatum faciunt. Si deum timent diligunt ⁊ colunt. Si plꝰ amant id regnum vbi nō timent habere conſortes. Si tardius iudicant: facile ignoſcūt. Si eandem vindictam ꝓ neceſſitate regende tuendeqꝫ reipublice: nō pro ſaturandis inimicitiaꝝ odijs exercuerint. Si eandem veniam non ad impunitatem iniquitatis: ſed ad ſpem correctiōis indulgent. Si qd̄ aſpere coguntur plerunqꝫ decernē: miſericordie lenitate bn̄ficiorūqꝫ largitate compenſant. Si luxuria ī eis ē tanto caſtigatior q̄to poſſet eſſe liberior. Si malunt cupiditatibꝰ prauis: q̄ quibuſlibet gentibuſ etiam imperare. Et ſi hec oīa faciunt: nō ꝓpter ardorē inanis glorie ſed ꝓpter claritatē felicitatis eterne. Si pro ſuis peccatis humilitas ⁊ orationis ⁊ miſerationis ſacrificiū deo vero īmolare non negligūt. hec oīa auguſtinus: vbi ponit. 24. conditiones.

Notandum de quatuor

neceſſarijs rectoribus ⁊ reipublice que elicit helinandus hiſtoriographꝰ ex libro plutarchi ad traianū īpatorem: vt refert vincentius in ſpeculo hiſtor. libro. 5. 126. Dic̄ ergo helinādus. Eſt reſpublica vt plutarcho placet: corpus quoddā qd̄ diuini muneris beneficio aīatur ⁊ nutu ſumme equitatis agitur: ⁊ regitur quodam moderamine rōis. Que. n. ad religionē ptinēt aīe vicem hn̄t p̄nceps caput ē huiꝰ corporis vni ſubiectus deo: ⁊ his q vices dei agūt ī terris. Cordis āt locū ſenatuſ obtinet. Oculoꝝ āt ⁊ linguie officia ⁊ aurīū ſibi vendicāt iudices ⁊ p̄ſides ꝓuinciarū. Officiales ⁊ milites māibꝰ coaptāt: q ſp aſſiſtūt p̄ncipi. Lateribꝰ aſſimilanē q̄ſtores ⁊ cōmentarienſes: n̄ illi qui carceribꝰ p̄ſūt. Sꝫ comites iterum p̄uatarum ventris ⁊ inteſtinorum ferunt imaginem. Pedes agricole ſūt. Ex his ergo quatuor ſūt que plutarchus p̄ncipibus inculcare conat̄. ſ.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

reuerentiam dei cultum ſui. Diſciplinā officialiū
ꝛ poteſtatē ꝛ affectum ꝛ ꝓtectionē ſubditorum.
Deniq; ait. Quid vis rectiſſime gereſ: ſi ñ r̄ceſſe
ris a teipſo. Si ꝑmo te cōpoſueris ad virtutem:
recte ꝓcedent vniuerſa. Iſta aūt quatuor ſic ex/
tendit ſeu explicat helinandus

Quo ad primū ſcilicet

reuerentiam dei ſic ait. Miro modo deus intel
ligentiam ſui ſic infūdit: vt ſubtrahat: ſic ſubtra
hit: vt infundat. In multis enim multipliciter lu
cet. Eſt autē a maieſtate mirabilis: a ſapiētia ve
nerabilis amabilis a bonitate. Et hic eſt funicu
lus triplex inter creatorem ꝛ creaturā: qui facilitē
non rūpitur. ſ. vt timeatur honoretꝰ ꝛ diligatur.
Colitur āt deus dupliciter affectu. ſ. mentis ꝛ ex
hibitione corporis. ſ. per reuerentiā in perſonis
vel rebus. Et in perſonis qdem in his qui diuīa
iura miſtrant: deus pre ceteris aut honoratꝰ aut
ſpernitur: cum. ſ. ipſi ſpernūtur. Reuerentia in re
bus conſiſtit: aut in corporalibus: vt locis ſacris
aut ſacrificijs: aut in ſpualibus: que ſunt iura: q̄
ſacris rebus congruūt: que temerare ſacrilegiuꝫ
eſt morte expiandū. Rerum ſacraꝝ īmunitates
conuellere: inſurgere in deum eſt.

Quo ad ſecunduꝫ cul/

tus ſui maxime in temperantia conſiſtit. Marcū
catonem eodem vino: quo remiges contentum
fuiſſe tradunt. Caius curius ſabinoꝝ victor: vo
lens agros ſuos ex ſenatuſconſulto ampliari: gre
galium portione contētus fuit. Malum ciuē di/
cens eſſe: cui non ſatꝭ eēt idem: qd̄ ceteris ciuibꝰ

Quo ad tertiū ſcilicet

d̄ poteſtate ꝛ diſciplina officialiū. Nihil iniquo
diuiti conſiliario pernicioſius vnde in prouerb.
Omni cuſtodia ſerua cor tuū: qm̄ ex ipſo vita ꝓ/
cedit. Conſiliarius. ſ. aſſimilatus ē cordi. Eſt ḡ
prouidendum poteſtati: ne conſiliarij indigeāt
neue aliena immoderatius concupiſcant. Nihil
ſcelerius q̄ꝫ amare pecuniam: h̄ enim animā ſuā
venalem hꝫ. Non ſolum autem in corde. i. con/
ſiliario: ſed ēt in ventre ꝛ inteſtinis rei publice. i.
queſtoribus ꝛ cōmentarieſibus. ¶ Hec ratio ẜ/
uanda eſt in lateribus quoq;. i. illis qui principi
ſemper aſſiſtunt. Nā a conuictu mores forman
tur in domibus prelatoꝝ ꝛ principū. Hodie oīa
venalia ſunt: fruſtra apud curiales d̄ teſtimonio
conſcientie de venuſtate moꝝ de torrente elo/
quentie: niſi precio interueniente confidis. Ego
eniꝫ credo me vidiſſe hoſtiarios cerbero durio
res. apud inferos tn̄ cerberus: vt aiunt: vnus eſt:
ſed quot ſunt diuerticula curiarum: tot cerberi.
¶ Tota āt familia aut mordet aut latrat. Uetus
prouerbium ē. Manus vacue temeraria petitio
eſt. Apud aduocatos ꝛ ipſū ſilentium venale ē.
Cauſidicoꝝ lingua dānifica eſt: niſi eam vt dici
ſolet funibus argenteis vincias. In lege, ſcriptū

eſt. Iuſte qd̄ iuſtum eſt exequeris. lege quoq;
iulia repetūdarū munera iudices accipere ꝓhi/
bentur. In epl'a tn̄ ſeueri īperatoris vetus ꝓuer
bium ē. Nec ſemꝑ nec ab oībus. ſ. munera acci
pienda. Nam valde eſt inhumanum a nemine
accipere paſſiꝫ viliſſimū: per oīa auariſſimū. De
publice exactoribus egregie ait laurentius me/
diolanēſis eps̄ de talibus. Publicanus. i. publi/
cus exactor caput eſt rapine: lex violentie: predo
ſine pudore: medicus exterminij: īmanior furi/
bus. Nam fur laqueos legiſ timet: hic quicqd fe
cerit: legem vocat. Quis eo iniquior qui verbis
iuſticiam dānat: ꝛ armis īnocentie ſpoliat vulne
rat occidit īnocētes: lege vtiq; legem perimit: ꝛ
dum alios vrget ad legeꝫ: a lege decidit. Publi/
canorum a maximo vſq; ad minimū concuſſiōi
potius q̄ꝫ iuſticie vacant: ꝛ ita in populuꝫ debac
chantur: vt qd̄ reliquit vnus: alij ñ morentꝰ au/
ferre tanq̄ꝫ ad hꝰ inſtituti ſint: vt r̄ſiduū locuſte
comedat brucus: officialis ceſaris: niſi in oībus
acquieueris: ceſari contradices. ¶ De equitate
in iudicando inquit helinādus. Equitas eſt: vt
iuriſperiti aſſerunt rerum conuenientia: q̄ cūcta
coequat: ꝛ in paribus cauſis pia, iura deſiderat.
Lex vo eiꝰ interpres eſt. In nulla re tantū hodie
offendūt ſeculi poteſtates: ſicut in iudicijs: cū tn̄
ſcriptū ſit. Iuſte qd̄ iuſtū eſt exequeris. i. ſine ac/
ceptione perſonarū vel munerum: mox vt tibi li
quebit: de cauſa iuſtam de vtraq; parte feras ſē
tentiam. Nam dum cauſa anceps eſt: ꝓtelanda
eſt ſententia: quia feſtinata iudicia pariunt peni/
tentiam. Si igitur in iudicando periculum vita
ri non poteſt: nihil vtilius q̄ꝫ differre. Si autem
alterutrius periclitatur vtilitas: ꝛ rei difficultas
moram non exigit: iniquiſſimum eſt iudiciuꝫ ꝓ
telari. ¶ De militibus videamus: qui manus ap
pellantur. Nullus ē vt ait vegetius renatus: quē
oporteat plura vel meliora ſcire q̄ꝫ principem.
Xp̄ianus princeps milites magis a fide ꝛ mori
bus: q̄ꝫ a viribus debet eligere. Noſtri autē mi
lites hodie ſic ad bella quaſi ad nuptias dealba
ti procedunt. In caſtris ſermo eſt illis de conui/
uijs: in conuiuio de armis. Cato militem non di
cit: niſi qui cum ſacramento ad militiam iam cō
ſecratus eſt. Eſt autem principis prouidere ī pri
mis: ne miles ſuam perdat innocentiam pro de/
fenſione reipublice: ſine qua reſpublica ſalua eē
non poteſt. Solus ille princeps eſt bonus ꝛ in/
dex incorruptus: cuius ſententia ex contempla/
tione aſſidua imago eſt equitatis. Cum ergo mi
lites ſint manus coporis publice poteſtatis: ꝛ il/
lius principis manus ſanguine plene ſunt: cuius
milites ꝛ officiales vel innocentum ſanguinem
fundūt: vtꝰ inocentes opprimunt: hꝰ ꝑncipis orō
nūq̄ꝫ exaudiēda ē: elemoſyna deo nūq̄ꝫ acceptā
da eſt. ¶ Ultimum eoruꝫ que habere iubet plu
tarchus principē: eſt amor ſubditorum. Codrus
enim athenienſium Rex pro victoria populi
ſui: ſeipſum morti tradidit. ¶ Nam mutato

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

regis habitu ſarmēta colligens:caſtra hoſtiuz in
greſſus a muliere:quaz falce ī iurgio percuſſe/
rat interfectus ē.Unde z illud poeticum.Et iur/
gia codri. Decij ducis romanorū ſe ꝑ ſuis exer/
citibus morti deuouiſſe ꝑcelebre ē.Julius ceſar
dicere ſolitus erat:dux qui non laborat:vt mili/
tibus charus ſit:militē neſcit amare:neſcit hūa/
nitatem ducis in exercitu.Idem enim piſtorem
in vincula coniecit:eo ꝙ meliorem panem ſibi:
ꝗ̄ militibus in menſa poſuerat. Hec oīa heli/
nandus:qui etiam de moribus ꝑ̄ncipum ait do
minus:de conſtituendo regem faciens ſermonē
ꝑplo.s.deutero.17.c.ait.Cum fuerit ꝯſtitutꝰ rex
ñ multiplicabit ſibi equoſ:quoꝝ.ſ.numeroſitate
ſit ſubditis oneroſus.Equos multiplicare ē plu
res:ꝗ̄ neceſſitas exigat:vane glorie cā vel erro/
re alterius congregare. Multo minꝰ ergo licet
ei multiplicarē carnes:aut volucres rapaces:aut
beſtias truces:aut quelibet portenta nature.De
hiſtrionibus āt z mimis ſcurris lenonibus z me
retricibus z huiuſmodi ꝓdigijs hominum:que
ꝑ̄nceps potius exterminare dz:non erat in lege
mentio facienda.Et ſequitur ibi.s. deutero.

¶ Nec populum reducet in egyptum.i.inferio/
res nō corrūpat exemplo:qꝛ componitur ordīa
tio orbis regis ad exemplū:nec ſic inflectere va
lent ſenſus humanos edicta vt vita r̄gentis:mo
bile ſemper mutatur cū ꝑncipe vulgus.Et ſeq
tur ibi.Nec habebit vxores plurimas:que alli/
ciant aīum eius:cum in alijs plures vxores eſſe
vnius licitum fuerit:vt in abraaz z iacob:gratia
ꝓpagande ꝓlis z fidelem populum dilatandi:
in regibus ꝑpetuo obtinet:vt ſit vna vnī.Mul
to minus lz ei fornicari vel adulterari:vel q̄lībz
ſtupra cōmittere.Dn̄o.enī cr̄ia hec puniet ī alijs
ſubiectus eiſdem:Et ſequitur ibi.Nec hēbit au
ri immēſa pondera.Quid hic dicunt:qui dn̄o ꝓ/
hibente:aurū z argentū ſibi theſaurizāt:queſtū
ex calūnia facientes z querentes abundātiaz ſin
gularem de multorū inopia:nec mirū ſi regi nō
lz habere priuata fiſcalia:cuz nec ipſe ſuus ſit:ſz
ſubditorum.Et ſequit̄ ibi.Poſtꝗ̄ ſederit ī ſolio
regni ſui:deſcribit ſibi deuteronomiū legis ī vo
lumine.Princeps iuris nō dz eſſe ignarus: licet
multis gaudeat priuilegijs:nec ꝑ̄textu militie le
gem dn̄i permittitur ignorare. Sed z princeps
xp̄ianiſſimꝰ legibus indicit:nec dedignentur ꝑ̄n
cipes ſacros canones imitari.Inutilis enī ē om
nis conſtitutio principis:ſi non ē eccleſiaſtice di
ſcipline conformis.Et ſequitur.Leget in ea om/
nibus diebus vite ſue.Eſt ergo principi neceſſa
ria peritia lr̄arum qua die dei legem non legerit
non ei dies vite eſt:ſed dies mortis.Et ſequitur
ibi.Non eleuetur cor eius in ſuperbiaz ſuꝑ fr̄es
ſuos.Nunꝗ̄ humilitas ſatis vr̄ cōmendari ꝑ̄n/
cipibus:qꝛ difficillimum eſt:vt gradus honoris
non pariat tumorē in aīo preſidētis. Tarquiniū
a regno ſuperbia deiecit. In iure rōano cautū
eſt:vt quiuis ſe facilem in adeundo ꝑ̄beat:con/
tēni autem non ſe patiatur. Principes: vt me/
dici nunꝗ̄ debent grauibuſ vti remedijs:niſi cū
leuium beneficio deſiderata ſanitas deſperatur.
Unde claudianus.Sis pius in primis:in fine iu
ſtus z hoſtis. Nam cuz vincamur in oī munere
dato.Sola deos equat ſemper clementia nobis
Sequitur ibi.Non declinet in ꝑtem dexteram
aut ſiniſtram.declinare ad dexteraz eſt non dei
gr̄e ſed ſibi tribuere velle qd̄ rectum eſt.vel de/
clinare in dextram vel ſiniſtram eſt ꝓpter eorū
felicitatem:que appetuntur aut ꝓpter eorum īfe
licitatem:que fugiuntur peccare vel ad dexterā
declinare eſt virtutibus ipſis vehemēter inſiſte
re:z in ipſis virtuoſis operibus que in modo cō
ſiſtunt modū excedere. Et philoſophus. Caue
qd̄ eſt nimium.Omnis enim vehementia ſaluti
inimica eſt z exceſſus omnis ī culpa.Bonarūꝗ̄
rerum conſuetudo nimia peſſima eſt.Unde ſa/
lomon.Noli eſſe nimis iuſtus.Ad ſiniſtraz aūt
declinat:qui ī ſubditoꝝ culpis puniendis nimis
ꝓnus ē ad vindictā.Ad dexterā vero decliat q
manſuetudini nimis indulget.Uel ad dexteraz
qui amore:ad ſeniſtram:qui odio ad iudicandū
mouetur.Et ſequitur:vt longo tp̄e regnet ipſe z
filius eius.de virtute nāꝗ̄ parentum ſepe ꝓten/
ditur ſucceſſio filiorū:z ſuccedentiū felicitas ex
decedentium iniquitate ꝑ̄ſiditur. Juxta illud.
Iniuſti diſperibunt. z ſit̄ religē īpiorū īteribūt
hec oīa helinādus.Ut de ceteris taccā:quantuz
dilexit deus pater rēpublicā:qui ꝓpter eā ꝓ̄ꝓ
filio non pepercit:ſz ꝑ nobis tradidit illum.

¶ De dominio ciuitatum z regnorum:quō ſit introductum. ca.2.

d

DE dominio ciuita/
tum z regnorum quō introductum ſit:
z quō transferatur z tranſlatum ſit de vna ciui/
tate ad aliam:ſeu de vno dn̄o ad alium dn̄m:vt
quō licite acquiratur vel etiaz perdatur. Nō cir
ca hiꝰ:que ponit Jo.an.in nouel.in.c.qd̄ ſuꝑ his
poſt inno.z hoſti.Fuerunt a principio res z poſ
ſeſſiones in nullius bonis:niſi dei:z ideo occupā
ti cōcedebantur a iure.Et dictū ē deutero.ii.
Omnis locus quem calcauerit pes vr̄:vr̄ erit:
ſed ex quo ſemel occupata erant:non licebat ea
alijs occupare ꝓhibēte hoc lege naturali:qꝛ vni
cuiꝗ̄ dictum eſt:ne faciat alij qd̄ ſibi nō vult fie
ri:vt in prin.decretoꝝ:z prouerb. 22.ne trāſgre/
diaris zc̄.Habuerunt etiā primi parentes dn̄ia
ſpalia per diuiſiones inter eos factas:ſicut appa
ret in abraam z loth:quoꝝ vnus accepit ad dex
teram:alius ad ſiniſtraz:gen̄.13.Super homines
vero tāꝗ̄ ſuꝑ ſuos nullus hūit dn̄ium an̄ ius gē
tium.Natura.n.oēs hoīes liberi ſūt:inſti.d̄ lib.
§.i.Juriſdictionē ēt iuſtā z cāin lego: vbi dicit̄
gladius datꝰ ad vindictā maloꝝ z laudē bonoꝝ
de ma.z ob.c.ſolite.Sed quō cepit neſcio forte

niſi quia deus dedit aliquē vel aliquos ꝗ face/
rent iuſticiam ſuꝑ delinquētes ſm inno. Idē tn̄
videt̄ hoc notare.ſ.quo tp̄e,hoc ceperit:de ſo cō
pe.c.licz.ſuꝑ v̄bo imperio.qđ dic vt ibi nō. Sed
de iure nature:vt ēt dicit inno ,p̄ſtami.ſuꝑ oēm
familiam ſuā iuriſdictōem habuit a p̄ncipio. Et
hoc reſpicit decretū.23.q.4.duo iſta noīa.Quis
hodie nō habeant:niſi in leuib⁹.ff.de fur.l.ſz īde
in fi.C.de pa.pote.congruentius .hoc āt certum
ē:ꝙ ipſe deus ꝑ ſe a p̄ncipio iuriſdictiōnez exer/
cuit:⁊ iuſticiā fecit in celo expellendo angelos:⁊
in paradiſo expellendo hominē:⁊ in mūdo dilu
uium:ſicut ꝓbatur de p̄mo ezechiel.28.iſai.14.
⁊ de.2.geñ.3.⁊ de.3.geñ.5.c.⁊ multa alia ſūt exē
pla:q̄ in diuerſis locis ſacre ſcripture colligi p̄nt
Sed ⁊ oīs poteſtas a deo ē ordinata. Unde qui
poteſtati reſiſtit:dei ordinationi reſiſtit . Sed ꝑ
electionē conſtituūtur p̄ncipes ſuꝑ hoīes: ſic̄ pz
in ſaul.i. R 9.⁊ multis alijs.8.q.i.lz.⁊.c.audacter
⁊ in multis alijs.c.⁊.93 .di. legimus. Patet ex p̄
miſſis:ꝙ poſſeſſiones dn̄ia ⁊ iuriſdictiones p̄nt
eſſe ſine peccato apud infideles. Hec enī nō tm̄
ꝓ fidelibus:ſed pro oī rōnabili creatura a deo
ſunt ordinata:qui ſolem ſuū oriri facit:non ſolū
ſuꝑ bonos:ſed ēt ſuꝑ malos:oīa volatilia paſcit
mat.7.pſ. Qui dat eſcam oī carni. Ideo dicen/
dum ꝙ non lz ſine cā iuſta fidelibus nec ēt pape
auferre infidelibus poſſeſſiones:ſeu dominia vl̄
iuriſdictiones:q̄s tenent:qꝛ ipſa ſine peccato poſ
ſident. Unde ⁊ inter precepta dn̄i dr̄ indiſtincte
exodi.23.c. ¶ Non furtū facies:in quo oīs rapi
na oīs violentia prohibetur:vt pz.14 .q.5.c.i.⁊ ſe
quentibus.vſq3 ad.§. Contra exodo. Credimus
tamē:īmo ſcimus:ꝙ eſt generalis vicarius ieſu
xp̄i de tranſ.epi.c.i.⁊.2.⁊ ideo p̄tātez hz non ſolū
ſuper xp̄ianos:ſed ēt ſuper oēs infideles. Etenīz
xp̄s plenariam recepit p̄tātem.vnde pſ. Deus iu
dicium tuuz regi da.⁊ vi.tu.fi.re. Et mat.vlt. Da
ta eſt mihi oīs p̄tās in celo ⁊ in terra. Nō videre
tur diligens ſeu ſapiens p̄ſtami.niſi ⁊ vicario ſuo
quē in terra dimiſit plenam ſuper oēs dimiſiſſet
p̄tātem:ut ⁊ patet in eo qđ dr̄ de homi.c. ꝓ hūa
ni li.vi.ideo ⁊ dr̄ de papa:ꝙ non ſolum hz p̄tātē
ſed ⁊ plenitudinē p̄tātis:de vſupal.c.ad honorē.
qꝛ petro ⁊ ſucceſſoribus claues dedit regni celo
rum dicens. Qđcūq3 ligaueris ⁊c̄. Oues autem
non ſunt fideles:ſed etiaz infideleſ per,creationē
lz non ſint de ouili. Unde ⁊ ſequitur ꝙ papa ſuꝑ
oēs hz p̄tātem ⁊ iuriſdictionē de iure:lz nō de fa
cto. Et probatur hoc in eo qđ legitur de elec.c.
ſignificaſti.de maio.⁊ obe.ſolite ⁊ de iudi.nouit.
Igitur per hanc p̄tātem quam hz papa dicendū
eſt:ꝙ gentiles ⁊ ſi non habēt legem:niſi nature:
ſi tamē contra ipſam legē nature faciant licite ꝑ
papam puniri p̄nt.ar.geñ.19.vbi habes:ꝙ ſodo
mite:qꝛ contra legē nature peccabāt:puniti ſunt
a deo. Unde cū iudicia dei nobis ſunt exēplaria
non occurrit rō quare papa:qui eſt xp̄i vicarius
hoc non poſſit ⁊ debeat:dūmodo facultas aſſit:

ideo ⁊ oēs idolatras punire p̄ōt ⁊ dz. Naturale
eſt.n.vnum ⁊ ſolū deū colere:⁊ non creaturas.
Inde ē ēt ꝙ papa iudicat ⁊ punit iudeos:ſi ꝯtra
legem faciant in moralib⁹:qn̄ prelati eoꝝ ipſos
nō puniunt:⁊ eo modo punit eos:ſi cōtra legem
ſuā hereſes inueniāt ⁊ obſeruant. Et hac rōe mo
ti papa grego.⁊ inno.4.mandauerūt comburi li
brū quē iudei vocāt thalmuth :in quo multe he
reſes cōtinentur:⁊ puniri illos:qui docerēt illos
hereſes vel ſeruarent. De libro illo videre pote/
ris in diſputatione petri alfōſi.⁊ hiſto.ſpec.li.26.
c.128.⁊ ſequen. De xp̄ianis nō eſt dubiū:ꝙ papa
eos iudicare p̄ōt ⁊ punire:ſi cōtra legem euange
licā faciant:vel alias grauiter peccēt etiam tem/
poraliter:vt pz in eo:qđ nō.i.c.lz.⁊ de iudi.c.no/
uit.§.i. Et q̄uis omittat papa aliqn̄ penas iuſtaſ
⁊ debitas oībus predictis inferendas:vel qꝛ fa/
cultatē nō hz coercendi:vel ꝓpter pericula ⁊ ſcā
dala:que incūbunt vel euenire timētur:vel quia
multitudini parcit:de tēp.ap.c.2.de cleri.exco.c
latores. Eſt tamē p̄tās faciendi hoc apud deum
Nō aūt papa illis qui vadūt ad defendendū vl̄
recupandū terram ſanctā dat indulgentias :⁊ ēt
infidelibus terrā illā poſſidentibus:bellū īdicit:
licite facit,papa:vt ⁊ iuſtā cām habeat:cū illa ter
ra conſecrata ſit natiuitate conuerſatione ⁊ mor
te ieſu xp̄i:⁊ in qua non colitur xp̄s:ſed machōe
tus. Unde q̄uis infideles ipſaz poſſideant iuſte
tamēt exinde expelluntur:vt,incolatur a xp̄ianis
⁊ ad ipſoꝝ dn̄ium reuocetur. Nā ⁊ predicatiōe
apſoꝝ:⁊ iuſto bello victa fuit ⁊ acquiſita:⁊ ab im
peratore romano poſt mortē xp̄i:⁊ iō papa rōne
imperij romani:qđ obtinet:poteſt ⁊ dz ipſaz ad
ſuā iuriſdictonē reuocare:qꝛ iniuſte ab illis :ga
de iure hoc non potuerunt facere:noſcitur ſpolia
tus. Et hec rō ſufficit in omnibus alijs terris :in
quibus non nūq3 romani imperatores iuriſdic/
tionē habuerunt. Nec obſtat ſi dicas eccleſia nō
hz imperiū:niſi in occidente.96.di.conſtantinus
qꝛ illud loquitur quo ad ꝓprietatem ſecus quo
ad tuitionem ⁊ defenſionem. Hoc enim certum
eſt:ꝙ vbiq3 vnus gladius alteri aſſiſtere dz :pre
cedit tn̄ ſpualis:vt pater ⁊ magr̄. Unde p̄ōt ſuꝑ
plere ⁊ punire temporalem negligentiam ⁊ deli/
ctum.96.diſtincti.quis dubitet. Poteſt etiaz pa/
pa aſſiſtere regi hieruſalem:ad quem ſpectat de
iure:ſicut credendū eſt:ex quo cōtrarium nō ap/
paret:qnimmo ⁊ contra alios infideles :⁊ ſi non
teneant terram:in quam iuriſdictionem habue/
runt principes xp̄iani:poteſt tamen papa iuſte fa
cere preceptum ⁊ conſtitutionem:ꝙ non mole/
ſtent iniuſte xp̄ianos:qui eorum iuriſdictiōi ſub
ſunt:⁊ etiam eos in totum eximere iuriſdictione
⁊ dn̄io:qđ ſuper eos habent:ſed hoc non niſi ex
magna cā. Debet enim eos q̄tum poteſt tolera/
re:dūmodo non ſit periculum xp̄ianis:nec exin
de graue ſcandalum generetur:lz etiam infide/
les preciſe non cogantur ad fidez:qꝛ omnes ſūt
libero arbitrio relinquendi:⁊ ſola dei gr̄a vocēt
ſ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad fidē.45.di.de iudeis.23.q.5.ad fidē. Poteſt
tamē papa mandare infidelibus: ꝙ in terris ſuis
ſue iuriſdictionis euangelij predicatores admit
tāt. Nā cū oīs creatura rōnabilis facta ſit ad de
um laudandū: iuxta illud ps. Laudate dn̄m oēs
gen̄. ⁊ iterum. Oīs ſps laudet dn̄m. Certum ē: ꝙ
ſi pagani predicatores ꝓhibeāt p̄dicare: peccāt:
⁊ ideo a papa ſunt puniendi: vt ſupra nō. In omi
nibus āt predictis caſibus: ⁊ in oībus alijs ī qu
bus pape lȝ aliquid mandare infidelibus ⁊ com
pellere ſiue punire ſi non obediant: papa ſolus ⁊
null⁹ ali⁹: niſi de iure ſuo cōtenderet: bellū eis in
dicere ⁊ ↄtra ipſos ſeculare brachium inuocare
Sed contra: quia ſicut dicit apl's. i. ad cor. 5. c.
Nihil ad nos d̄ hiſ qui foris ſūt. 2. q. i. multi. So.
verū eſt excōicādo vel ad fidē preciſe cōpellēdo
cum ſola gratia dei vocādi ſunt. xlv di. d̄ iudeis
Alias aūt ſi nos vel noſtros ꝑturbent ſeu inqui
etent ſeu bona noſtra occupent: mltum ad nos:
qđ dic vt legitur ⁊ nōtur de diuoꝛ. c. gaudemus
§. i. ⁊ in premiſſis gradibus. Sed dices: ex quo
lȝ nobis repetere terram ſanctā ⁊ alias regiones
quas imperatores olī acquiſiuerunt ⁊ ſibi ſubiu
gauerunt: ꝑ eo ꝙ īpatores ſemel in eis dn̄ati ſūt
quare non lȝ eo modo infidelibus repetere totā
italiam ⁊ hiſpaniā: in quib⁹ olim dn̄ium habue
rūt? R° ꝙ dn̄i haꝝ terraꝝ cū populis ſuis cōuerſi
ſunt: fatemur tamē ꝙ ſi populus alicuius magni
p̄ncipis infidelis conuerteretur. ſed dn̄s ī īfideli
tate ſua permaneret: bene poſſet papa ſuper fide
les iuriſdictionē ⁊ dn̄ium relinquere dn̄o īfideli
ar. i. ad thi. 6. ī prin. Sed ſi xp̄ianos grauaret ūu
ſte poſſet ipſum cōpeſcere: vt dictū eſt: ſed ꝓpter
periculum fidei: vel ēt eoꝝūdem fidelium poſſit
cogi dn̄s ad recipiendū preciū vel cōmutationē
ꝭ. de iudeis. c. ſi. Nam ſepe quis amittit res ſuas
ſine culpa ſua: lȝ nō ſine cā: puta fauore libertatis
C. ꝑ qui. ca. ſer. accipi. liber. l. i. ⁊ ꝑ totum. ⁊ mul
to fortius fauore fidei ⁊ religionis: qꝛ ſūma ē rō
que ꝓ ipſa facit. ff. de relig. ſunt perſone. Dixim⁹
ꝙ infideles tenētur predicatores fidei admitte
re: nūquid ergo ⁊ eodem mō xp̄iani tenētur reci
pere p̄dicatores machometi? vtiqꝫ nūqꝫ eo mō:
immo nec vllo mō: cum. n. ipſi in errore ⁊ inuio: ⁊
nos in veritate ⁊ in via: neſſe eſt: qđ ad imparia
iudicemur. ar. in eo qđ legitur ⁊ nōtur de diuoꝛ.
c. q̄rto. §. ſi eniȝ alter. Sed qures. quō pōt eccl'ia
romana et alie ēt alij xp̄iani licite tenere ea que
tenent ī occidente ⁊ alibi: cum īpatores romani
ibi omnia cum armis ꝑ violentiam occupauerūt
Et iſta ↄſtat: ꝙ mala fide tenuerunt: in qua et hi
qui tenent videntur ſucceſſiſſe. Rn̄deo: neſcim⁹
vtrum hoc iuſte occupauerūt ⁊ ī dubio ſuppōnē
debemus: ꝙ vſi fuerunt iure ſuo: recuperādo qđ
prius per violentiam amiſerant. vel forte per
matrimonia vel dōatiōes vl' alios ↄtract⁹ licitos
ad eos legitime peruenerūt: lȝ poſtea ī eis mltos
rebelles inuenerint: ⁊ habuerunt quos vincerāt
Et probatur hoc. C. de rei vē. l. ſi. ⁊ d̄ peti. here.

l. cogi ⁊ de off. p̄to. afri. l. i. ⁊ ij. ⁊ ī eo qđ legit. ꝭ. de
ecle. miſ. c. cum marthe. §. i. ꝟ. ſi. De eccleſia autē
conſtat: ꝙ ea que tenent iuſte poſſident: qꝛ non
conſtat quis ante occupationē dn̄s fuerit. In q̄
caſu p̄lato eccleſie ⁊ potiſſime pape facienda eſt
reſtitutio: tanqꝫ xp̄i vicario. Unde ⁊ eccleſie que
ꝑ papa poſſident: iuſte poſſident: ar. ff. de acqui.
poſ. l. iuſte poſſidet. ⁊ in eo quod legitur: ⁊ nō. ꝭ.
de vſuris. c. cū tu. §. i. ꝟ. vel his non ſupſtitibus ⁊
s̄. de preſcrip. c. ad audientiam. §. i. ⁊ c. i. ſequenti.
Talia eni ſt paupibus erogāda: vt ibi dr̄: ⁊ quic
quid habēt clerici paupum eſt. 16. q. i. qm̄ q̄cquid
Unde ⁊ pape ⁊ eccleſie bona que hn̄t ⁊ tenent n̄
tāqꝫ ꝓpria: ſed tanqꝫ cōia poſſidēt: ſupra de p̄bē.
rō vt in oībus hōibus neceſſitatem habentibus
ſubueniant. Bona āt hereticoꝝ ⁊ ſciſmaticoꝛuȝ
auctoritatē conſtitutionū p̄ncipum hoc concedē
tiuȝ recupantur. 8. di. quo iure. 23. q. 7. ⁊ per totū
ſm inno. cuiuſ eſt hec tota glo. vel quaſi. hoſti. n̄
videtur: ꝙ in aduentu xp̄i oīs honor ⁊ oīs prin
cipatus ⁊ oē dn̄ium ⁊ iuriſdictio de iure ⁊ ex cā
iuſta: ⁊ per illum ꝙ ſupremā manum hēt: nec er
rare poteſt: omni infideli ſubtracta fuerit ⁊ ad fi
deles trāſlata. ꝙ hec iuſta cā fuerit: ꝓbatur eccl'i
io. Regnum a gente in gentē trāſfertur propter
iniuſticias ⁊ iniurie contumelias: ⁊ diuerſos do
los. Q hoc factum fuerit: probatur de cōſti. trāſ
lato. In hoc in perſonam xp̄i dei viui filij: qꝛ n̄
ſolam ſacerdos fuit: ſed ⁊ rex. luc. i. Ecce concipi
es ⁊ paries ⁊c̄. vſqꝫ: ⁊ regni eius nō erit finis. Un̄
⁊ ipſe dicit mat. 21. Auferetur a vobis regnum ⁊
dabitur genti facienti fructus eius. Di⁹ autem re
gni ⁊ ſacerdotij principatum perpetuū cōmiſit fi
lius dei petro ⁊ ſucceſſoribus eius: vt patet ī eo
qđ legitur ⁊ nōtur extra de homi. c. pro humāi.
⁊ qui fi. ſint legit. per venerabilem. §. rōnibus. ꝑ
totum. ⁊ maxime. ꝟ. ſi. Unde cōſtanter aſſerim⁹
ꝙ de iure infideles debent ſubijci fidelibus: non
ecōuerſo: vt pȝ per id qđ nōtur de iudeis. c. i. ⁊ c.
multorum. ⁊ c. ⁊ ſi iudeos. §. inhibemus. Conce
ditur tamen ꝙ infideles: qui dn̄ium eccleſie re
cognoſcunt: ſūt ab eccleſia tolerandi: qꝛ nec ad fi
dē preciſe cogendi ſūt: vt ſupra dictū eſt. Tales
eni poſſunt habere poſſeſſiones ⁊ colonos xp̄ia
nos ⁊ etiaȝ iuriſdictionē ⁊ ex tolerantia eccleſie
Et ſi his contenti nō ſunt vel abutuntur ſibi im
putent: qꝛ priuilegiuȝ meretur amittere ⁊c̄. Su
per quo vide qđ legitur de iudeis. c. multoꝝ. ⁊ ī
talibus. ſ. ab eccleſia toleratis dicimus locū hēre
illud apoſtoli petri. i. c. 2. Serui obedite in oī ti
more dominis: non tantum bonis ⁊ modeſtis: ſed ēt
diſcolis: ⁊. ꝭ. ad thi. 6. in prin. Quicūqꝫ ſunt ſub iu
go ſerui: dn̄os ſuos omni honore dignos arbitrē
tur: ⁊c̄. ⁊ omnes conſimiles auctoritates. alios āt
infideles: qui nec poteſtateȝ eccleſie romane: nec
dominium recognoſcunt: nec obediūt indignos
regno principatu iuriſdictione ⁊ omni dominio
iudicamus: ⁊ illos qui terram ſanctam vel alias
partes xp̄iani acq̄ſiuerūt occupāt vel occupata

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

detinent:debere auctoritate eccleſie impugnari
⁊ mītofortiꝰ hereticos ⁊ ſciſmaticos q̄ȝ paganos
ſuper quo vide qḋ notatur in ſūma de here. §.
qualiter detinetur.⁊.j.de here.c. excōicamus.
Alios autem infideles in pace degentes:⁊ etiam
illos quos ſeruos tenemus:non per bellum non
per violentiam aliquam:ſed tantū ꝑ predicatio
nem dicimus conuerti debere:⁊ ſi predicatores
non admittāt eos poſſe compeſci per papam:vt
dictum eſt ſupra in glo.inno.ſed vbi xp̄iani ſub
dn̄io infideliū habitant:quibus nec reſiſtere pn̄t
neceſſe eſt ꝙ patientiaȝ habeant:⁊ de facto ipoꝝ
dn̄ium recognoſcant:⁊ ſic poteſt intelligi dictuȝ
apoſtoli:de quo nō.⁊ cum hoc moderamine de
termina ⁊ intellige quicquid ſm īno.in ſuperio
ribus eſt notatum. Sed cū hodie principes xp̄ia
ni inter ſe bella ⁊ guerras ꝓpria temeritate mo/
ueāt:⁊ qḋ vnus iuſte ⁊ pacifice poſſidet:⁊ ab an
tiquo poſſedit:alius de nouo violenter occupet
⁊ vſurpet:⁊ nihilominus a ſuis confeſſoribus ⁊
eoꝝ peccata:q̄uis notoria palpitantibus ⁊ diſſi
mulantibus:⁊ ab eiſdē caſtra poſſeſſiones ⁊ al's
elemoſynas ſcienter recipientibus abſoluantur
⁊ per conſequens preſcribi nequeunt:vt pȝ in eo
qḋ legitur ⁊ notatur ſupra de preſcrip.c.ſi. Quis
excuſabit iſta? Neſcio reſpōdeſ. Caueāt niſi ſibi
⁊ conſulant:alioquin timendū eſt:ne chateruati
ad infernos īnumerabiles populos ſecū trahāt:
40.di.ſi papa. Peniteant ergo ⁊ qḋ ſciunt alie/
num eſſe reſtituant:nec eniȝ dimittitur peccatū
niſi reſtituatur ablatum.18.q.5. per totum.⁊.q.
6.c.i. Pn̄t tn̄ per veram pn̄iam reparari:de ſum
ma trini.c.i.§.ſacramentum.hec oīa ibi.

Circa dominium autē

rerum ⁊ vſum. Nō ꝙ Jo.de rip̄.or.mino.ī quo/
dam ſuo tractatu hoc ponit. Dicit enim:ꝙ.3.cir
ca hoc vidēda ſūt. Primum:ꝙ nullo mō ex/
pedit oīa eſſe cōia pro ſtatu nature lapſe. 2°vi
dendū eſt vnde reꝝ dn̄ia diſtincta ſint. 3°.q̄ūo
iſta diuiſio fuit iuſta. Primam ꝓbatur ſic. Il
lud nullo modo expedit reipublice:per qḋ ter/
re in ſolitudinē verterentur:per qḋ via apiretur
fraudibus ⁊ malitijs:⁊ per qḋ boni ſꝑ haberent
peiꝰ ⁊ mali melius:⁊ qḋ eēt efficax occaſio nūq̄ȝ
habendi pacem:ſed cōitas omnium in repu.iſta
induceꝛ ꝗ ⁊c. maior patȝ ex termīs:minor ꝓba
tur quo ad oēs ſui ꝑtes. Primo quo ad hoc:ꝙ
terre in ſolitudinem verterentur. Si enī agri om
nibus eēnt cōes:ergo ⁊ agros colere ⁊ ſeminare
eſſet commune. Sed patenti experimento vide
mus ꝙ de oībus nullus curat:niſi modicum val
de. Item aut omnes ſimul colerent ⁊ ſererent: ⁊
hoc ſtatim apparet impoſſibile ⁊ incōueniēſ.aut
aliqui:⁊ cum fructus debeant eſſe cōes:nullus
inueniretur qui vellet ſibi appropriare laboreȝ
culture cū cōitate fructuum. Pro eadem minor
quo ad ſecundū.ſ.ꝙ per hoc via aperiretur frau/
dibꝰ ⁊ malitijs:q̄ꝛ fortiores plus debito ō bonis
cōibus occuparent:malicioſi ēt ⁊ aſtuti cū eſſēt
oīa coīa:non poſſent puniri:eo ꝙ dicerēt ſe non
recipere alienum:ſed tanto indigere:⁊ per hoc pȝ
ps.3ᵃ ꝙ bonis eēt peius:quia nollent accipere in
neceſſaria ſibi:⁊ malis eſſet melius: q̄ꝛ nō ſoluȝ
neceſſaria:ſed ⁊ multa ſupflua aggregarent. Pa
tet.2° quarta pars.ſ.ꝙ talis cōitas eēt efficax oc/
occaſio litigij dupliciter. Primo q̄ꝛ induce/
rent occaſionaliter maximam inequalitatem:vt
pȝ in ꝓcedentibuſ. 2° quia contigeret frequent̄
ꝙ eadem rep.eodem equo vel domo ⁊ ſic de a
lijs plures vellent ſimul vti:⁊ ſic cum glibet pa/
ri iure fungeretur:quia res eēt cōis:vellet quili/
bet obtinere:⁊ ſic litigium eēt ⁊ briga . Sic igit̄
patet:ꝙ talis cōitas nullo mō reipublice expe/
dit. Qui vult de iſta materia ample videre:vide
at in.2.politice ariſto.vbi reprobat politiā pla/
tonis:q̄ꝛ ponebat oīa coīa:videant etiam quod
libet.4.henrici de gandauo.

Circa ſecundum vtrū

rerum dn̄ia ſint diſtincta:probo.3.concluſiones
Prima eſt ꝙ in ſtatu nature lapſe rerum dn̄ia n̄
ſunt diſtincta iure naturali:iſtam ꝓbo. Impoſſi
bile eſt naturam ad oppoſita inclinare:ſed in ſta
tu īnocētie de iure naturali oīa erant cōia:ergo ⁊
poſt lapſū:cum eadē ſit. Maior patet minor ꝓ/
batur:q̄ꝛ ⁊ eodem mō fuiſſet vſus rerum in ſta/
tu īnocentie:quo modo plus valuiſſet ad natu/
re ſuſtentationem:⁊ pacificam conuerſationem
Sed ꝓ ſtatu primo plus valuiſſet cōitas oīum:
cum quilibet eēt rectus ⁊ nō occuparet de cōibꝰ
niſi q̄ꝛtum īdiguiſſet:ergo ⁊c. 2°.idem ꝓbatur
per illud decretum:di.8.c.quo iure . Nam iure
nature ſūt omnia coīa omnibus. 2ᵃ cōcluſio ē
iſta ꝙ iure diuino non ſunt dn̄ia diſtincta . Iſta
ꝓbatur ꝑ ar.ſuper io.3.c.di.eadem. Quo iure de
fendunt hoīes.ſ.villas diuino aut humano. Di/
uinum ius in diuinis ſcripturis habemus:huma
num in legibus regum. Unde quilibet pēſat qḋ
poſſidet ē humana voluntate. Naȝ iure diuino
dn̄i ē terra ⁊ plenitudo eius. 3ᵃ concluſio ꝙ re
ruȝ dn̄ia ſūt diſtincta iure poſitiuo hūano Iſta
patet per locū a ſufficienti diuiſione:q̄ꝛ ex quo ſt̄
diſtincta:⁊ non iure naturali nec diuino:ergo iu/
re humano. Prima ꝓbatur ꝑ illud decretū quo
iure di.8. Iure regum poſſidentur poſſeſſiones
Et ibidem:tolle iura imperatorum: quis diceꝛ
hec villa mea.

Tertio videndum q̄ūo

iſta diuiſio fieri potuit aliq̄ lege poſitiua . Circa
qḋ ſciendū:ꝙ lex ad hoc:vt ſit iuſta regrit in le
giſlatorē prudētiā ⁊ auctoritatē . Prudentiā:ad
h°.vt lex bn̄ ferat. Auctoritatem:ad h° vt liget.
Lex.n.dr̄ a ligādo. Sn̄ia āt cuiuſcūq̄ȝ prudēt) ſi
ue ſtatutū n̄ ligat aliquē:ſup quā nullā hȝ aucto/
ritatem. Q̄ūo āt ī legiſlatore prudētia poſſit eē
ſatı pȝ: Sȝ quō poſſit auctēm ligādi ſuper alios

hēre cū natura oēſ hoīes equales genuerit ē du
biū: ꝓpter qḋ eſt ſciendū: ꝙ ſm ariſtotelē ṗmo po
liticoꝝ duplex ē ṗncipatꝰ: ṗt̃nus. ſ. ⁊ politicꝰ. Pa
ternus locū hꝫ a naturali generatiōe. Eſt enī pr̃
nus ṗncipatus ille: q̄ pr̃ principatur filijs. Et iſte
cū ſit de lege naturali: pꝫ ꝙ ſit iuſtus. Principatꝰ
aūt politicus eſt duplex: vel q̄ꝛ reſidet ī vna per
ſona: ſicꝰ ī regno frācie: vel reſidet ī vna cōitate: ſi
cut in italia: vbi vt plurimū ciuitates ṗncipant̃.
Patet āt ꝙ iſtoꝝ quilibet pōt eſſe iuſtus: ſi ſpon
te ſe velint aliqui ſubijcere dn̄io alicuius prudē
tis vel alicuius cōitatis. Juſtū eſt enī vt qui ſe re
gere neſciunt vel nō pn̄t ſine auxilio vl̄ directio
ne alicuius pſone vel alicuiꝰ cōitatis: illi ſe ſubij
ciant: quo ad regimē ⁊ gubernationē. Cōuenien
tes ergo ab initio aliqui ad cōſtruendā aliquam
ciuitatē iuſte potuerunt eligere aliquē virtuoſuꝫ
vel aliquos ad principandū eis. Et hoc vel cōferē
tes ei pꝛicipatū ꝓ ſe ⁊ heredibus ſuis vl̄ ꝓ ſe tm̄:
vel ꝙ ſucceſſores eiꝰ eligerētur: ſicut fuit ī repu.
romanoꝝ. His ṗmiſſis pꝫ: ꝙ dici pōt iuſtā eē di
uiſionē dn̄ioꝝ: vel q̄ꝛ a patre diuidente: ſicut for
te fecit noe filijs ſuis poſt diluuiū vel a principe
hoc ſtatuente: in quē cōis conſenſus populi trā
ſtulerat hanc ṗtāteꝫ. Potuit ēt. 3. modo iuſta eē
diuiſio de cōi cōſenſu eoꝝ: qui cōiter poſſidebāt
ſicut legitur in gen̄. de abraam ⁊ loth. Et ſic pa
tent tria declaranda in iſta. q. Ad ar. in oppoſitū
Re°: cum dicitur: ꝙ cum cōitas talis ⁊c. pꝫ oppo
ſitum in. 2. ar. huius. q.

Conſequenter quero

an dn̄ia reꝝ ab initio iuſte diuiſa: iuſte poſſint ī
alios a ṗmis dn̄is vel dn̄ijs transferri. Argu. pri
mo: ꝙ nō: q̄ꝛ qui iuſte poſſidet nō poteſt ceſſare
a iuſta poſſeſſiōe niſi iniuſte: ſed ſi dn̄ia transferē
tur iſte ceſſaret poſſidere illa: que iuſte poſſide
bat. Cōtra. multi cōtractus quibus transferūtur
dn̄ia iuſti reputantur ergo ⁊c. In iſta. q. ita proce
dam: ponam duas diſtictiōes. 2°. tractabo modū
iuſte tranſlationis ſm vtrumq̄ꝫ membrū. Pꝛia
diſtinctio ē iſta ꝙ tranſlatio dn̄ij pōt eē quo ad
dn̄ium reruꝫ: vl̄ quo ad vſuꝫ tm̄: dūmodo penes
ipſū totaliter remanēte ⁊ vtraq̄ꝫ trāſlatio alias ⁊
alſ rl̄as hꝫ. 2ª. diſtictio ē iſta: ꝙ trāſlatio dn̄ij
pōt fieri vl̄ auc̄tate publica ṗncipis vl̄ auc̄tate
pꝛiuata dn̄i īmediate ipſius rei. Si pꝛimo fiat
trāſlatio dn̄ij: ſ. auc̄tate publica: ſic do hic vnam
regulam generaleꝫ: ꝙ tranſlatio dn̄ij auctoꝛitate
legis iuſta eſt. Jſta patet: q̄ꝛ ſicut lex iuſte potuit
ab inicio diſtiguē dn̄ia: vt pꝫ. q. p̄cedēti: ita pōt di
ſticta dn̄ia iuſte trāſferre. Ex iſta āt rl̄a ſeq̄t̄: ꝙ ṗ
ſcriptō in īmobilibꝰ ⁊ vſucapio ī mobilibꝰ ē iuſta
trāſlatō ꝓbat̃ auctoꝛitate ex ō preſcrip. c. vigilāti
in glo. ſuper illud abiecit. vel aliter ꝓbatur ēt rōe
ſic. Jllud pōt a pꝛincipe iuſte ſtatui: qḋ ē neceſſa
rium ad pacificam ſubditoꝛum conuerſationeꝫ:
ſed dn̄ia tp̄aliū rerum: que tanto tempoꝛe negligū
tur: transferri ōino videtur neceſſarium ad pa
cificā ſubditoꝝ gubernationeꝫ ergo ⁊c. Maioꝛ
pꝫ: cū pax ſit illud qḋ maxime expediēs ⁊ neceſ
ſariū reip. iudicat̃. Minoꝛ ꝓbatur. Si enim non
transferret̃ dn̄ium in occupantē: ſed ſꝑ poſt quā
tūcūq̄ꝫ tp̄s remaneret dn̄ium apud ṗmū: lites fie
rent inumerabiles. Poſſet enī ṗmus dn̄s pꝰ quā
tūcūq̄ꝫ tp̄s repetere reꝫ illā: vel heres ſuus: ⁊ val
de difficile imo quaſi īpoſſibile eēt ꝓbatiōes ſuf
ficientes ad talia habere: ⁊ ꝑ conſequēs nec lites
diſcīdere: ⁊ ſic generarētur odia ⁊ multa alia ma
la. Preterea pꝛinceps iuſte poſſet legē tranſgre
dientem: cuius tranſgreſſio vertitur in dānū rei
publice: non ſolū in rebus: īmo in pſona: ſed tan
to tp̄e dimittere rē ſuā eēt negligētia ⁊ tranſgreſ
ſio valde nociua reip. ergo ⁊c. Maioꝛ pꝫ. minoꝛ
ꝓbatur. tū q̄ꝛ pacis īpedimētū. tum q̄ꝛ ex cultu
ra terraꝝ germinant̃ ea: quibꝰ reſpublica ſuſtēta
tur: igitur negligens multū trāſgredit̃. Ex his pꝫ
tertio: ꝙ poſſidens aliquid iure pꝛeſcriptiōis iu
ſte poſſidet: q̄ꝛ auctoꝛitate legis iuſte poſſidꝫ. Et
ideo rē legitime p̄ſcriptā vel vſucaptam reſtitue
re potius eſt ſuperogationis q̄ꝫ neceſſitatis. Si
aūt fiat tranſlatio dn̄ij a perſōa ṗuata: puta a do
mino rei īmediato: hoc poſſe fieri dr̄: vel libera
li tranſlatione: puta illa in qua nihil ex hoc expe
ctatur: ⁊ cōiter vocatur datio vel donatio: vel ex
tranſlatione illiberali: puta ꝑ emptionē ⁊ vendi
tionē ꝑmutationem ⁊ hꝰ. Sed de his dicet̃. j. in
ti. de mercatoꝛibus ⁊ artificibus.

¶ De declaratiōe termioꝝ vſufructꝰ vſus poſſeſ
ſionis ꝓpetatis dn̄ij ⁊ iuris: capi. 3.

Circa aliquam reꝫ

ꝗ ꝑnt iſta cōcurrere vſufructus vſus poſ
ſeſſio ꝓꝑetas dn̄ium ⁊ ius. Vſufructus āt ſm iu
riſtas deſcribitur ſic. Vſufructus eſt ius vtendi
fruendi alienis rebꝰ: ſalua reꝝ ſubſtātia: vt pꝫ. ff.
de vſufruc. l. i. Ponit̃ āt in iſta deſcriptiōe alienis
rebꝰ ſm iuriſtas: q̄ꝛ ſua res nemini ſeruit. Et ideo
in re ꝓꝑa nō hꝫ aliquis vſufructū. Scdm eos. n.
in rebꝰ cōſtituitur duplex ſeruitꝰ pſonaliſ ⁊ realis
Realis: qn̄ res īanimata ſeruit rei inanimate: vt
ager agro: ṗdium ṗdio. Perſonalis: qn̄ ſeruit rei
aīate: ſicut hōi: q̄ꝛ ergo in re ꝓꝑa nō poteſt conſti
tui ſeruitus: iō vſufructus ſꝑ eſt in alienis rebus
⁊ iō ſi hēo vſufructū in vno viridario: ⁊ poſtmo
dum ad me perueniat ꝓꝑetas habita ꝓꝑietate
expirat vſufructus. Itē ponit̃ ſalua reꝝ ſubſtan
tia: ⁊ iō ſm iuriſtas: nūq̄ꝫ ī rebꝰ vſu cōſūptibilibꝰ
cōſtituit̃ vſufructus ꝓꝑe: q̄ꝛ nō manēt pꝰ vſū: īſti.
de vſufruc. §. cōſtituit̃. Itē ponit̃ ius vtendi ad
dr̄iā vtilis dn̄ij: qḋ qn̄q̄ꝫ in rebꝰ alienis hēt̄ur: ſi
cut emphiteota ⁊ feudatarius hn̄t vtile dn̄iuꝫ ſi
cuius dn̄iū directe pertinet ad dn̄m ſupioꝛē: a q̄
res tenet̃ ī ēphiteoſiꝫ vel in feudū. Itē ponit̃ fru
endi ad dr̄iam nudi vſus: q̄ꝛ minus eſt ī vſu q̄ꝫ ī
vſufructu: vt dr̄ īſti. de vſufruc. ⁊ ha. §. minꝰ. Sic

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

datur exēplū in grege ad ſtercorandum agrū:ſʒ et
lac ⁊ lanā ⁊ fetus fcipiēdū ⁊ diſtrahēdū:ſicut vo
luerit. Fer⁹.n.ī iumentis ⁊ pecudib⁹:⁊ qōlibʒ ani
mal irrōnale cōputat̄ ī fructu:ſʒ nō in āncillis. Vñ
ſi hēs vſufructū in āncilla:ptus ancille non ptinet
ad vſufructuariū:ſic̄ dicit.l.ſi.ff.de vſufruc.l.ve
tus. Et ē rō legis optima:q̄ʒ abſurdū extimauit
nā hoīem ī fructu eē:cū oēs fruct⁹ grā hōis com
parauerit. Aliud exēplū pōt dari. Si vſus viri
darij ſit tibi relict⁹:roſas ⁊ flores viridarij potis
ſumē ad vſū tuū:ſʒ alteri nō poteris vēdē aut dar:
ſʒ ſi vſufructus ſit tibi relict⁹ ⁊ vēdē ⁊ dare ⁊ ad
opus tuū retinē poteris. Similit̄ ſi ī horto aliq̄
ſit tibi vſus legat⁹ vteris olerib⁹ ad vſū tuum ſed
alij nō dabis aut vēdes. Si vō vſufructus: ⁊ ven
des ⁊ dabis: ⁊ad opus tuū retinebis:ſic̄ iſta pro
bāt̄ ⁊.ff.de vſufruc.l.ſi fundi ⁊ iſti.de vſufruc. et
habi.§.ſʒ minus. Patet ḡ q̄re ponit̄ fruēdi: quia
hñs vſū ſolū pōt vti p ſe:ſʒ nō frui: q̄ʒ nō pōt dare
alijs vel vēdere. Et iō videt̄ mihi: q̄ qcūq̄ hēt
vſufructū:neceſſario hʒ vſū:⁊ hoc ēt dicūt iuri
ſte.dicūt.n.q̄ ſi alicui legat̄ vſufructus:deducto
vſu:nihil valet legatū:q̄ʒ v̄ba repugnātia repiun
tur in legato:ſic̄ pbat̄.ff.de vſu ⁊ habi.l.p ſuum
§.ſi.ſed ſi d̄ vſufructu. Iſta āt repugnātia nō eſt
ex alio:niſi q̄ʒ de neceſſitate ſeqt̄:hʒ vſufructū:
ergo hʒ vſū. Verū ē:q̄ ſic̄ ipi dicūt: q̄ aliqs ſim
plicit̄ legauit vſufructū:⁊ poſtea ademit ad vſū.
valet legatū:q̄ʒ habuit bonū initiū:⁊ ademptio
dicit̄ nulla:ſicut pʒ ī pallegatis iurib⁹. Vñ ergo
ſeqt̄ur hʒ vſufructū:ergo hʒ vſū. Sʒ nō ꝯuertit̄:
hʒ vſū:ergo hʒ vſufructum:imo ē fallacia ꝯñtis
arguēdo a ſuperiori ad īferius affirmādo ſic:eſt
aīal:ergo ē hō. Sic ergo pʒ qd ē vſufructus. Iu
riſte āt diſtinguunt duplicē vſufructū.ſ.cauſalem
⁊ formalem. Sed iſta ſufficiūt ad pñs de vſufruc
tu nobis theologis:q̄ parum hēmus de iſta ma
teria.

Vſus autem ſecundum

iuriſtas eſt ius vtēdi alienis reb⁹:ſalua rerū ſba
Et q̄ʒ ponitur alienis reb⁹:pʒ ſm eos:q̄ vſus nō
ꝯſtituit̄ ī reb⁹:q̄ vſu cōſumūt̄:q̄ʒ in talib⁹ nō pōt
rerū ſubſtantia ſalua remanē poſt vſum. Itē q̄a
nō ponit̄ fruēdi:diſtinguit̄ vſus ab vſufructu:vt
ſupra d̄claratum ē:ſʒ quātū mihi videt̄: legiſte
iſto mō vſū accipiūt nimis ſtricte.ſ.p vſu p quo
cōpetit ſuit⁹. Io.accipiēdo vſū ſm nām rei ⁊ ma
gis large ⁊ ſm iura canonica:cum ſm rei verita
tem aliqs vtat̄ re ſua ſicut aliena. Iterū vtatur
pāe cū eū conſumit ⁊ comedit:alias nō ꝯſumerꝫ
vſu:niſi poſſet circa cōeſtionē panis haberi vſuſ
Sic ergo accipiendo vſū videt̄ mihi:q̄ vſū nu
dum facti:d̄ q̄ loquūt̄ ꝯſtitutōes. Io.zz.edite cō
tra fraticellos poſſum⁹ imaginari q̄drupliciter.
Primo mō pōt dici vſus nudus facti ppt̄ oīs iu
ris nudationem.2°.ppt̄ ppzietatis excluſionē.3°
ppter oīs vtilitatis puationē.4°.ppter actōis in
iudicio abdicatōem. Exēplum oīum iſtorū. De
pmo. Si ego equitarē equū:cuius ego non eſſem
dñs:nec hērem aliqd̄ ius eqtandi equū:tūc hērē
vſum nudū eqtationis eq per oīs iuris nudatio
nē. Et iſto mō fur ⁊ latro hʒ vſū nudū facti in re
furtiua:q̄ʒ hʒ vſū denudatū facti ppetate:q̄ʒ ppe
tas nō eſt in eo:ſed alterius. Similiter de quo:⁊
tūc poſſū dici hēre vſuʒ nudū facti p ppetatis ex
cluſionē:⁊ ecōtra:ille nō hēret nudū vſū:qui hē
ret ppetatem.ſ.rī. Exēplū de.3° qñ aliquis habet
vſū alicuius rei vel circa aliquā rem:⁊ tñ caret oī
fructu ⁊ vtilitate:que poſſet ſibi ex tali vſu pue
nire. Sicut ſi ſeru⁹ vteret̄ aliquib⁹ inſtrīs ad co
lendum terrā dñi ſui:talis vſus poſſet dici nud⁹
q̄tū ad fructū vl̄ vtilitatē ſerui:q̄ʒ ex tali vſu vel
opere nullus fructus vel cōmoditas acquiritur
ſuo:ſed dño. Similiter famulus cāpſoris tota
die cōputat monetā dñi:⁊ vtilitas nō applicatur
ſibi:ſed dño. Talis poſſet dici nudus vſuarius
ppter oīs vtilitatis puationē. Exēplum de.4. Si
aliquis hēret aliquā rem:⁊ cū auferretur ſibi nō
poſſet cōtra illū ī iudicio agere vel ex voto vel
ex alia quacūq̄ cauſa:tunc poſſet dici habere nu
dum vſum per actionis in iudicio abdicationem
Et hec ſufficiant ad pñs de vſu.

Tertiū autem eſt poſſeſ

ſio:que ſic deſcribitur. Poſſeſſio eſt corporalis
rei detentio corporis ⁊ animi iuris adminiculo
interueniente:ſic deſcribit hoſti.in ſū.de cā poſ.⁊
ppriet. Dr̄ āt corporalis rei:q̄ʒ ſʒ iuriſtas īcor
poralia nō poſſidētur:ſed quaſi. Dr̄ āt detentio
q̄ʒ poſſeſſio ſʒ iura dr̄ quaſi pedū ſeſſio:aliter nō
acqritur niſi corpore ⁊ aīo interueniente. Unde
ſi alterū deficit nō ē poſſeſſio. Itē dr̄ iuris admi
niculo ⁊c̄.q̄ʒ dr̄ q̄uis aliquiſ alicui rei corpore ⁊
aīo inſiſtat:cū nō hēat iuris adminiculū:nō dr̄ p
prie poſſidere. Vñ ſʒ eos poſſeſſio aliqñ hʒ plu
rimū iuris:vt qñ acqrit̄ p ſeruū dño ī reb⁹ pecu
liaribus. Nā ſiñ actu dñi acqritur ſibi poſſeſſio
ēt ipſo ignorante:⁊ vſucapio pcedit ex ea:q̄ñq̄
hʒ multū iuris:ſed min⁹ q̄ pma:ſicut illa q̄ mihi p
pcura.acqrit̄ ēt ignoranti:ſed ex illa vſucapio nō
pcedit:q̄ñq̄ hʒ parū iuris:ſed plurimū facti ī acq
rendo:vt illa quā mihi p meipſū acqro:ſed iſta ī
retinēdo hʒ multū iuris ⁊ parū facti:q̄ʒ ſolo aīo re
tinetur:ſed nō acqritur niſi aīo ⁊ corpore īterue
niēte:vt hec oīa notātur diffuſi⁹ p ber. gloſatorē
ex̄ de cōceſ.preben.c.cū nrīs. Sēper ergo poſſeſ
ſio hʒ iuris adminiculū. Sed cōtra hoc vr̄:quia
fur ⁊ raptor hñt poſſeſſionē rei furate ⁊ rapte:⁊
tñ nullū hñt iuris adminiculū:vñ ſūt reſtituendi:
vt pbat̄ extra de reſti.ſpo.c.in lrīs ⁊.ff.de vi ⁊ vi
ar.l.i.§.qui a me:ḡ nō ſēp ī poſſeſſione īteruēit iu
ris adminiculū. Rñdeo ⁊ dico:q̄ fur ⁊ raptor nō
dicūt̄ pprie poſſidē:ſʒ ſolum īiuſte detinē:ſʒ ſūt
reſtituēdi ex alia cā forte:⁊ ſine forte hoc ſtatu
tum ē ita in odiū ſpoliātiū ⁊ auferētiū violēt̄ res
ſuas hōib⁹. Vn ſm qd̄ dicit illa decre.ex lrīs: h°
fuit īroductū ſm iuris rigorē ꝯtra iuris cōmunis

egřatē:q̄ qñq̄ꝫ pferťur rigori:vt ibi dicit glo. Et
iō dicit Ino. in eadē decre. ſm opi. pbabilē mul/
toꝝ:ſi ꝯſtaret tūc p ſuaꝫ ꝯfeſſionē ipm eē pdonē
vł ꝯſtaret de ꝓpetate rei:eēt pdoni reſtitutio de
negāda:ꝛ hᵒ iō:qꝛ nūq̄ꝫ vere poſſedit:nec natu/
ralit̄ nec ciuilit̄:ſꝫ ſolū detētiōem habuit iniuſtaꝫ
qꝛ ēt pōt eē iudex ĩ cā ſua:ꝛ iō rem furtiuā non
debeo a fure accipē:niſi auctē iudicis:corā quo
oñdam rē eē furtiuam:q̄re ꝛc̄.

Quartum quod inue/

nitur circa aliquā rē:ē ꝓpetas:q̄ ſic deſcribiť ab
eodē hoſt. ibidē. Propetas ē dñiū rei iuſtis mo
modis q̄ſitū. Acqriť āt dñiū iure gētiū ꝛ iure ci/
uili. Jure gētiū p occupatōem:ſicut ĩ his q̄ ñ ſūt
in bōis alicuius hoīs:q̄ occupāti ꝯcedūť:ſic ſunt
fere beſtie aues ꝛ piſces:q̄ ĩ terra ĩ mari ꝛ in aere
capiuntur:ꝛ ĩ his q̄ cōia ſunt:vt ĩ mari ꝛ ĩ littore
maris ꝛ lapillis ꝛ gēmis:q̄ ſūt ibi:vt pꝫ inſti. de
rerū di. p totū:tñ lꝫ ſīt multe cōſuetudines in di
uerſis regionibꝰ ꝯtra iura: Jtē ĩ his q̄ ab hoſtibꝰ
capiūť. Jure āt ciuili acqriť dñiū multiplicit̄:p/
ſcriptione vſucapione arrogatōe mōachatiōe te
ſtatione ſucceſſione:ꝛ alijs multis modis de iuř
ciuili inductis.

Quintū quod requiriť

circa aliquam rē ē dñiū. Dñium.n. ſm aliquos
doc. ꝛ ius idē dicūt in re:qꝛ tñ hꝫ aliq̄s de dñio
in re:q̄ſtum hꝫ ď iure. Vñ ſi hꝫ ius ĩ re:hꝫ dñiuꝫ
in re. Si hꝫ tñ ius ĩ vſu rei. hꝫ tñ dñiū in vſu rei
Aliq̄bꝰ āt doctoribꝰ videť oppoſitū:ꝛ tota rō ē:
qꝛ ſm philoſophū ꝛ ſimpliciū ĩ pdicamētis:rela
tio dñi ē relatio ſuppoſitōis:ꝛ iō nullus diciť ha
bere dñiū ĩ aliq̄:niſi ſit ſibi ſuppoſitus:ſed aliq̄s
nō pōt habē ius in aliq̄:cui nō ē ſuppoſitꝰ:immo
ecōtra:ſicut filiuſfamił hꝫ ius ĩ patre:ſilr̄ ſtius in
dño:qꝛ teneť eis ad alimētatōem:ſilr̄ monachꝰ
ĩ mōaſterio ſubditꝰ ĩ plato:qꝛ teneť ſibi ad ſacra
mētoꝝ admĩſtratōem:ğ ius ꝛ dñium nō ſūt ideꝫ
ĩmo ſm iſtos ius ſe hꝫ ĩ plus q̄ꝫ dñiū:qꝛ domini/
um nō ē ius:ſꝫ nō ōe ius ē dñiū. Dñiū.n. videtur
ſibi addē ius quādā ſupioritatē ꝛ auctoritateꝫ.
Et iō ſm iſtos dñiū deſcribiť ſic. Dñiū ē ius ha/
bēdi poſſidēdi ꝛ vtēdi aliq̄ re ſimpliciter p libi/
to volūtatis:vł aliquē determiatū modū ex qua
dā ſupioritate ꝛ auctē. Diciť āt ĩ dicta ďſcriptiōe
ius:q̄ ſi aliq̄s detineret vł vteret aliq̄ re ſine iu/
re:ſicut fur ꝛ pdo:talꝭ ñ habereꝫ dñiū:diciť iuſ poſ
ſidēdi ꝛc̄. ꝛ hᵒ dꝫ ĩtelligi iure ꝓpͦ nō alieno:qꝛ p
curator iconomꝰ ſeu diſpēſator vtiť iuſte ꝛ lici/
te rebꝰ dñoꝝ ſuoꝝ:ſꝫ hoc ñ facit iure ꝓpͦ ſꝫ iure
domini. Jtē dř p libito volūtatis ſimpliciť q̄ſtū
ad dominiū reꝝ ꝓprium ꝛ pfectū:p qō q̄s hꝫ ius
ĩ re. q̄ſtū ad ꝓprietatē ſimpliciť:ꝛ q̄ſtū ad omnē
vſū:q natꝰ ē circa reꝫ qꝛ pōt eā vēdere ꝛ donare
ꝛ diſtrahē ſicut placet. Dř āt vł ſm aliquē certuꝫ
detminatū modū ꝓpť duo. Primo ꝓpť dñia cō
ditiōata:puta cū q̄s ē dñs rei:q̄ ad ꝓpetatē ꝛ vſū
ſimul:ſꝫ tñ nō pōt vēdē niſi certis pſōis:puta p
pigori ď genē ꝛ dētmiato mō ſtuādo legitimā li/
beris ſm leges vł ſpales pŕie ꝯſuetudines. ¶ 2ᵃ
ꝓpter dñium ĩ pfectuꝫ. Vſufructuarius.n. vſura
rius lꝫ nō hēat dñium pfectū tñ plenū p eo:q̄ hꝰ
nō hꝫ ius ĩ proprietate rei:tamē hꝫ veꝝ dñiū:ſed
ĩpfectum p eo q̄ veꝝ ius hñt in vſu vel vſufruc
tu rei:lꝫ nō in rei ꝓpetate:aliogn nō poſſet in re
iure ſuo vendere vel alienare vſum vel vſufruc/
tum. Jura āt cauentia:q̄ vſurarius ꝛ vſufructua
rius nō hñt dñiū ſimpliciter ĩ ꝓprietate rei, dicūt
ipſos non hēre dñium:lꝫ ſm veritatem ſint dñi
ipſius vſus vel vſufructus. Jtē dř cū quadam ſu
perioritate ꝛ auctoritate:cū ſit relatio ſuppoſitio
nis. Eſt āt ſciendū q̄ dñij ad pñs poſſumꝰ acci/
pere tres diuiſiones. ¶ Prima ē cū dñiū ſit ius
habēdi rē cū quadā ſupioritate ꝛ auctōritate ad
eā:ſiť ſtati declaratū ē:ſiť eſt duplex ius:ſic ē du
plex dñiuꝫ. Jus āt prima ſui diuiſione diuidiť a
philoſopho. 5ᵒ ethicoꝝ in ius naturale ꝛ ius poſi
tiuū:qō vocat phiꝰ ſm legis poſitiōem. Et ſcōm
hoc duplex dñium:qōdā naturale ꝛ qōdam po
liticū ſiue ciuile. Dñium āt naturale ē ius:qō cō/
petit alicui a natura habendi ꝛ vtendi aliqua re
cū quadā ſupioritate ꝛ auctoritate ad eā:ſicut ē
ius pŕis ſup plem:ꝛ viri ſup vxorē:ꝛ domini ſu
per ſeruū:ſi ſit ſeruus a natura. Eodē mō quo lo
quiť ariſto. i. politice. q̄ qui pōt mente puideř ꝛ
pualere. i. rōne viuere principans natu ꝛ dominꝰ
natura:q āt nō poteſt hoc corpore facit ſubditū
ꝛ natura ſeruū:ꝛ ſilr̄ dominiū qō hꝫ aut habuit
hō in ſtatu nature integre ſup aīalia irrōnabilia.
De quo legiť gene. i. Dñamini piſcibus maris ꝛ
volatilibꝰ celi:fuit dominiū naturale:qꝛ tale ius
cōpetit hōi a natura. Dominiū āt politicū ſeu ci/
uile dř ius cū ſupioritate pdicta:qō nō cōuenit
alicui p naturā. ſed mere p adiuentionē ꝛ colla/
tiōeꝫ hūanā vł diuinā ſpualē:ꝛ ſupnālē ſiť ē do
miniū dñi ppetuum ab hoīe:pōt dici dñium ci/
uile vł ſꝫ legis poſitionē. ¶ 2ᵃ diuiſio ē dñij pol
litici ſeu ciuilis:qꝛ quoddā ē veꝝ dñiū ꝛ pfectū
quoddā vero. ſ. impfectū:ſicut iā aliqualiter tac
tum ē. ñ ĩpfectū:ſꝫ perfectū dñiū ē:qñ q̄s hꝫ do/
minium in rei ꝓpetate ꝛ ĩ vſu eius:qꝛ pōt eā vſu
ꝓpͦ conſumere vēdere ꝛ alienare: ꝛ ea vti put
vult. ¶ Dñiū vͦ ĩpfectū ē:cum nō hꝫ ius in rei p
petate:ſꝫ ſolū in vſufructu vel vſu. Vñ talis non
pōt dici dñs rei:ſꝫ dñs vſus vel vſufructꝰ. ¶ 3ᵃ
diuiſio:qꝛ dñiū verū hꝫ multos modos diſtinc/
tos:qꝛ qōdā ē ſuperius ꝛ mediatū:quoddā altū
qōdā baſſum qōdā vtile qōdā directū:ꝛ ſic de
alijs mōis ꝛ in eadē re. Et iō ſciēdū:q̄ lꝫ eiuſdē
rei nō poſſint eē plures dñi ſiť q̄libet in ſolidum
ſm eūdē modū ꝛ eandē rōem dñij:vt dř in pre
dicto. c. licꝫ ꝛ. l. pdicta:poſſideri tñ ſm diuerſos
modos dñij ꝛ diuerſa iura vnꝰ ꝛ eiuſdē rei pñt
pluref eē dñi:ꝛ diſſicri ſiť eiuſdē cāpi. Ruſticꝰ hꝫ
dñium vtile. Burgenſis vͦ ſeu ciuis hꝫ in eodē
cāpo directum dñium. Miles dñium baſſum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Rex dominium altum: ⁊ ſic pȝ qd ē dn̄ium.

Sextū et vltimū quod

repit̄ circa rē ē ius: ⁊ qꝛ dn̄ium addit ſolū ſupra
ius ſupioritatē ⁊ auc̄tem: iō poſſet deſcribi iuſ ea-
dem rōe: ſicut dn̄ium dēpta illa ꝯditiōe cū qua-
dam ſupioritate. vl̄ poſſum⁹ ſic dſcribere: ꝙ ius
ē ptās exercēdi aliquē actū circa rē. Unde ſi lici-
te poſſū vēdere librū: habeo ius ī vēditōe libri:
ſi licite poſſū in eo legere ⁊ ſtudē: hēo ſolum ius
in lectōe ⁊ ſtudio libri: ⁊ ſic generaliter ꝯcluden-
do: q̄ātū hēo de ptāte licita circa rem: tm̄ hēo de
iure circa eā. Et ꝙ hoc ſit verū dclaro breuiter
ſic: hō circa rē aliquā veniētē in vſum vite hūa-
ne: nō hȝ niſi duplex poſſe. ſ. poſſe facti ſeu execu-
tionis: q̄ pōt hō vti illa re licite. Sed poſſe ſoli⁹
facti nō dicit pciſe poſſe iuri: ḡ poſſe licite dicit
poſſe iuris. Maior pȝ: qꝛ n̄ video: ꝙ circa aliq̄ꝫ
rem hō poſſit hr̄e aliqd poſſe: niſi vl̄ poſſe facti
abſolute: q̄ pōt vti ēt illicite vl̄ poſſe licite. Sed
minor faciliter ꝓbat̄: qꝛ illd qd ſit de iure ſit lici-
te: ḡ poſſe facti nō ē poſſe iuri. Relinqt̄ ḡ: ꝙ poſ-
ſe licite ſit poſſe iuri. Eſt enī hic ſciēd: qd frequē-
ter aliqd nomen cōe pluribus ſm rez ſm mōuȝ
quo cōiter accipitur: retinet ſibi nomen ꝓprium
cōdiſtinctuȝ ꝯ aliā: ſicut pſcia: que ſm rē eſt cōis
eſt noticie approbationis bonoꝝ ⁊ reprobatiōis
maloꝝ ſicut patet ⁊ ad ro. 8. Ubi dr̄: quos preſci-
uit hos ⁊ predeſtinauit: ⁊ ad ro. ii. Non repellet
dn̄s plebem ſuam quā pſciuit: tamen ſm cōez ac-
ceptionem retinet ſibi nomen ꝓpꝛiū cōdiſtinctū
contra pdeſtinatiōem. Unā ſoli mali dicunt̄ pſciti
Sic recte eſt in ꝓpoſito: ꝙ poſſe facti lȝ ſm rem
ſit cōe licite ⁊ illicite vtenti: quilibet enim de fa-
cto vtitur ſiue licite: ſiue illicite vtatur: tamē ſm
cōez acceptiōem condiuidim⁹ poſſe facti cōtra
poſſe iuri dicendo: ꝙ ille poteſt de facto: qui pōt
aliquem actū exercere: ſed illicite. Ille āt pōt de
iure: qui poteſt actū ſolum licite exercere. Patet
ergo: ꝙ ius nō dicit aliquid aliud: niſi ptātem li-
cite exercēdi aliquid aliud actū. Et hoc etiam di-
cit aug. 22. q. i. faciat. Et eſt in libro d mendacio:
vbi dicit ſic: Faciat homo qd poteſt ꝓ tpali ſalu-
te hominum: cum ad hoc ventū fuerit: vt tali ſa-
luti nec peccādo cōſulere non poſſit. Iam exti-
met ſe nō habere qd faciet. per quod etiā dicunt
iuriſte: ꝙ illud poſſumus ſolum qd de iure poſ-
ſumus: qd ēt ꝓbo adhuc. Dis actus qui pōt eē
circa aliquā rem: vel poteſt exerceri licite vel il-
licite: ex quo ſupponitur: ꝙ poteſt exerceri: qꝛ p-
uatiue oppoſita in ſubiecto apto nato equipol-
lent contradictorijs: vt dȝ. 4. metaphyſice. Sed
ius circa aliquem actum: dat aliqd poſſe: vel ſal-
tē ſic poſſe circa illū actū ſed certū eſt ꝙ nō dat
poſſe illicite: imo non ſtat cuȝ poſſe illicite: ergo
ius dat poſſe licite ⁊c. Hec oīa quidam magnus
magiſter in libello contra fratricellos: cui⁹ nomē
adhuc n̄ īueni.

¶ De diuerſis vitijs dn̄oꝝ ⁊ officialiū eoꝝ. c. 4.

IN diuerſis regioni-
bus ſunt diuerſi modi pncipādi ⁊ dn̄an-
di. Nam regna reguntur p vnū regez: aliqua ēt
dn̄ia per vnum ducē marchionem comitē ⁊ hi⁹
regimē. Alique ciuitates ⁊ dn̄ia ſunt: que regunt̄
p plures ⁊ ad tps: qui dicunt̄ dn̄i priores vel an-
tiani vel cōſules ⁊ hi⁹: qui ēt ad diſponenduȝ de
factis cōitatem cōcernentibus hn̄t ſecum colle-
gas ſub diuerſis noībus officioꝝ: vt ī italia flo-
rentie ſenis. In terris eccleſie vice pape dn̄ant̄:
vel vnus gubernator inſtitutus ab eo: vel aliqs
laic⁹ habēs vicariatū ab eo: vt ī marchia ⁊ romā-
diola ferraria ⁊ hi⁹. Quilibet ergo debet ſm mo-
dum ſue iuriſdictionis dn̄ari: ⁊ nō excedere ter-
minos ſue poteſtatis. Et qꝛ in multis locis: vt flo-
rentie iurant: qn̄ officium ſuſcipiunt ſeruare ſta-
tuta ciuitatis: ⁊ quedā etiam determinate tūc ex-
preſſa attendāt diligenter ⁊ ſeruent: ne periuri ī-
ueniantur: ⁊ quotiens aliqd eoꝝ tranſgrediūtur
mortale ſine dubio eſt. Iudicare etiā ⁊ ītromit-
tere ſe de his ad que ſe non extendit officiū eo-
rum ſm ſtatuta hoc determinātia eſt graue pec-
catuȝ: vt verbi gratia. Ex ſtatuto habetur: ꝙ do-
mini priores nō debēt ſe intromittere in cauſis
ciuilibus: cū habeāt officiales ad hec deputatos
vt ptātem capitaneum ⁊ hi⁹. Lites āt habentes
ad inuicem cās ciuiles: dant corā eis petitiones
vnius contra alium continentes cām criminalez:
vt ꝙ verberauit eum: ⁊ iniurias fecit: cū ſit falſū
manifeſte: ⁊ hoc ipſi ſciunt: ⁊ ſic pretextu cāe cri-
minalis admittūt petitiōes illas falſas: ac ſi eēnt
criminales cauſe: ⁊ cogunt ptes facere cōpromiſ-
ſum: q̄uis enim piū videatur hoc: qꝛ per hāc vi-
am multi impotentes ⁊ oppreſſi a maiorib⁹ ſe
iuuant: qui forte alias non poſſent obtinere iuſti-
ciam: vel cū diuturnitate temporis ⁊ magnis ex-
pēſis: tamen vt dicit apoſtolus ad romanos. 3. c.
⁊ 14. q. 5. c. forte. Non ſunt facienda mala: vt ve-
niant bona. Malum vtiqȝ eſt dicere mendaci-
um ⁊ maxime in iudicio. Unā nec ipſi porrigen-
tes petitionē excuſantur a peccato. Malum ē in-
tromittere ſe de ꝓhibitis per ſtatuta eorum: que
iurant ſeruare. Et oſtendunt ſe velle illa durare in
robore ſuo. Nā ſi ꝓponerēt petitiōes in cā ciuili
n̄ admitterēt eas: qꝛ dicerēt n̄ ptinere ad eos: ⁊ tn̄
ſciūt hec eē ciuiles: ⁊ ſic faciūt ꝯ illā r̄tam certū eſt
de re. iu. li. 6. Itē ſolēt excedere ī hoc: ꝙ n̄ pmit-
tunt cōſilia eē libera: ſed p violētiā extorquēt p
multā īportunitatē facientē fabas oſtendere. Sȝ ⁊
ipſi grauit̄ peccāt cōtra honeſtatē agētes bone ci-
uilitati ⁊ cōtra libertatē: ⁊ ſi iurāt dare cooptas:
piuri ſt̄ cōtrariū facientes: ⁊ peccāt mortalit̄: nec
excuſat eos timor diſplicētie vel īcurſiōis dāni
vel odij: qꝛ dȝ qs potius oīa mala ſuſtinē: q̄ꝫ pec-
cato cōſentire. 32. q. 5. ita ne. Et qui eos ad hoc ī-
ducūt: cū ſint occaſio piurij eoꝝ: peccāt mortalit̄
Item cum ſuſcipiūt ſeu īducūt alios collegas ⁊
conſiliarios ad ſuſcipienduȝ bella iniuſta vl̄ ad

imponendum iniuſta onera vel ad confinan-
dum ſeu in exilium mittendum aliquos ſine iu-
ſta cã: vt ex inuidia odio leui ſuſpitiõe vltra pec
catũ tenent̃ de dãnis. De quo vide ſupra i 2ª pte
de reſti. 2. j. in ti. de bello.

De officialibus domi-
noꝝ videndũ ẽ: ſi dñs ſit vnus vel plures: ſi offi
cia dedit vel talias vel gabellas ⁊ hĩ pſonis: de
quib⁹ põt pſumi: q̃ n̄ ſint vtiles ⁊ iuſti in talibus
officijs vł actib⁹: vł ſi vendidit ꝑcio tanto: q̃ em
ptores recupar̃ n̄ poſſint ſine grauamie ſubditoꝝ
In vtroq; eni caſu peccauit: ⁊ tenet̃ de dãnis in
de ſecutis alias aũt lꝫ tolerari poſſꝫ hoc. ſ. vẽdẽ hĩ
officia: n̄ tñ expedit nec hꝫ bonã ſpẽ: ideo poti⁹
eligẽdi ſũt ad officiũ idonei ⁊ cogẽdi: q̃ſi ſit vẽdẽ
da talia officia. tho. i epła ad quãdam ducĩſſam
brabãcie.

Item ſi mutuũ det ſub-
dit⁹ ſupiorib⁹ dñis: vt ex mutuo ſibi daret̃ offici
uꝫ: ex q̃ officio ſatiſfaciat ſibi: vł ſi mutuo accepit
ipe a ſuis ſubditis: hoc pacto vt det eis officiũ ex
quo officio ſatiſfaciat eis: in vtroq; caſu pactum
vſurariũ. Tho. vide in ſũmis: ⁊ iõ. Itẽ ſi officia-
les malos tyrãnos ⁊ iniuſtos poſuit vel ĩpitos ne
gocioꝝ ſcienter vł ex negligentia: vel ẽt vt mini⁹
expenderet peccat grauiter ⁊ tenetur de dãnis: q̃
inde ſequitur: q2 qui occaſionẽ dãni dat: dãnũ
quoq; dediſſe videtur. 2. q. i. notum in glo.

Itẽ ſi dominus ẽ vnus
vel plures: nõ dꝫ iniuſtas vel ĩdebitas talias vel
collectas exigere a ſubditis. Eſt aũt hĩ talia vel
collecta vel exactio iniuſta ⁊ ĩdebita: qñ vꝫ eſt
vltra id de quo cõueniãt ſecũ ſubditi: vel cũ an-
teceſſoribus ſuis bona fide ⁊ ſine vlla coactiõe
ſi in iſtr̃o vel pacto determinata eſt quantitas.
Similiter ẽ ĩiuſta: qñ ⁊ ſi nõ eẽt quantitas deter
minata: ſed ĩdefinita continet̃ in inſtr̃o vel pacto
q̃ poſſit exigere: nimis grauat inſpecta cõditiõe
⁊ hoc arbitrio boni viri. Eſt ẽt ĩiuſta: ſi nouã exi
git ⁊ cã iuſta neſcitur ⁊ hĩ. Eſt ẽt iniuſta: qñcũq;
non extitit memoria in cõtrariũ: tamen nõ ĩplet
dñs illud: ꝑpter qd̃ inſtituta: vtputa ſi deberet te
nere officium vel viam ſecuram: vel defendere
eos: qd̃ non facit ex negligentia auaricia vł ꝑpa
malicia. Cogẽdo ad hĩ exactiões directe per ſe
vel ſuos rapinaꝫ facit: ⁊ tenetur reſtituere. Et dr̃
indirecte cogere quando propter hoc negat eis
iuſticiam vel non defendit eas ⁊ hĩ. ¶ Sponte
ablata vlla fraude poteſt accipere. i. q. 2. placuit.
Guil. ¶ Item ſi ſpoliauit ſuos volentes ad aliũ
locum vel dñm ſe conferre rapina eſt: niſi certuꝫ
eſſet: q̃ a principe in conceſſione terre fuiſſet im
poſitum tale onus expreſſe: q2 tunc tollerari poſ
ſet. Et idem quando eẽt conſuetum: etiam vt ac
ciperent q̃ntum vellent d̃ mobilibus ſuoꝝ ſubdi
torum: dummodo eos vltra modum nõ grauet

remanentes vel recedentes. Guil.

Itẽ ſi dominus ea que
erant cõitatis ſibi vſurpauit: vt ſiluas cãpos pa-
ſcuaꝫ hĩ rapina eſt: ⁊ tenet̃ dimittere: ⁊ de fructi
bus male ablatis ſatiſfaciat. 14. q. 6. c. ſi res. Itẽ
ſi ſuos ſubditos vel peregrinos nõ hñtes cõſã-
guineos nõ dimiſit diſpõere de bõis ſuis ĩ mor
te: vt eis placuit: vel eis mortuis teſtatis vel ĩte-
ſtatis eoꝝ bona vſurpauit rapina eſt: ⁊ tenet̃ re
ſtituere vel paupibus erogare. ¶ Itẽ ſi a uaſſal
lis vel alijs ſubditis exigit ſuitia indebita. ſ. faci
endo laborare in vineas ⁊ cãpis ſiue ducẽ ligna
vł victualia ad domũ vel huiuſmodi vel aĩalia
eoꝝ fatigãdo ĩ factis ſuis ꝓprijs ⁊ n̄ ſoluit eis d̃-
bitũ ꝑciuꝫ ſui laboris: rapinã cõmiſit. ⁊ ſi talia fe
cit fieri dieb⁹ feſtiuis: adhuc aliud pcc̃m ẽ: di. 86
ãputatis. niſi talia ſponte facerẽt grãis: vł eis aliq̃
mõ recõpẽſaret ĩ alio. Itẽ ſi coegit eos vendẽ ei
victualia vł alia: qñ ſit ĩ bono foro: vt tpe meſſiũ
cũ illi vellẽt ea reſeruar̃: ⁊ ad emẽdũ qd̃ nollent
ĩ vtroq; caſu grauit̃ peccat: ⁊ tenet̃ eis d̃ damno
qd̃ ĩde ſuſcipiũt. Itẽ ſi terra ſua ſuſtineat menſu-
ras vel põdera ĩiuſta: ĩiuſtũ ꝑciũ rex venalium:
particeps ẽ criminis: imo q̃ſi ꝑncipalis: vñ tene
tur ad ſatiſfaciẽdũ. ¶ Itẽ ſi officiales vł alios d̃
familia ſua offẽdẽtes n̄ punîuit ⁊ ſatiſfacere fec̃:
q2 tenet̃. Aug⁹. ad cuſtod̃. Pro oib⁹ tibi ſubdiĩs
q̃ in domo tua ſũt: oꝫ te reddẽ rõem. ¶ Item ſi
ſpoliauit vł ſpoliar̃ fec̃ vł adhuc ſinit naufragãtes
⁊ bõa eoꝝ vł bõa pegrinoꝝ ĩ locis d̃cedẽtiũ: rapi
na ẽ. ¶ Itẽ ſi aliquã ĩiuriã fec̃ dño: vł alienãdo
feudũ vel diminuẽdo ⁊ huiuſmõi: vł ſi obſequꝫ
d̃bitũ nõ pſtitit: vltra pcc̃m tenet̃ ad ſatiſfactõeꝫ.

Itẽ ſi dominus immu-
nitatẽ eccłaꝝ violauerit: vt faciẽdo extrahere p
vim fugiẽtes ad eccłiaꝫ d̃bitores vł ẽt malefac-
tores: niſi eẽnt publici latrões: vł nocturni pp̃la-
tores agroꝝ: vł ĩiuriã feciſſet loco ſacro ſeu aĩs
miſtrãtib⁹: d̃ qb⁹ vide. j. in ti. 12. c. 5. de ĩmu. eccł.
⁊ ĩ ſũmis: q2 ſacrilegiũ cõmiſit ⁊ mortalit̃ pecca-
uit. 17. q. 4. qſqs. ¶ Itẽ ſi ꝓpt eũ ciuitas vł t̃ra
fuit ĩterdicto ſuppoſita: ĩ q̃ caſu mĩta mala ſup ſe
cumulauit: ⁊ qua d̃ cã ĩterdicto ſuppoſita: ⁊ ſi ſer
uauit. ¶ Itẽ ſi faciẽdo venatões ⁊ aucupia ꝯcul
cauit p ſe vł p ſuos ſegetes alioꝝ: q2 peccat ⁊ tene
tur ad emẽdũ. ¶ Itẽ ſi nimis talib⁹ vacat: ⁊ ĩ hu
iuſmodi ſuos grauauit ſubditos: ⁊ maxĩe ſi fecit
fieri dieb⁹ dñicis ⁊ feſtis: ⁊ p hõ retraxit ſuos a di
uinis: q2 eoꝝ pcc̃a ſibi ẽt ĩputãt̃: di. 86. amputatĩ.
¶ Itẽ ſi coegit ſubditos ad ꝯhẽdũ mr̃imonium
ꝯtra volũtatẽ eoꝝ vł cũ q̃li pſona n̄ placebat: q2
peccauit mortalit̃: ⁊ dãna ⁊ mala q̃ inde ꝓueni-
unt ſibi ĩputãt̃. ¶ Itẽ ſi ĩduxit vł ſuſtinuit malas
ꝯſuetudines: cũ extirpare potuit ſine piculo ſcan
dali: vt ludũ ĩ natal: ad taxillos: ludos noxios ĩ
carniſpriuio ⁊ huiuſmõi: q2 grauiter peccauit: et
reus ẽ illoꝝ maloꝝ: di. 83. error ¶ Itẽ ſi ſeditões

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ꝛ diſcordias necnō ꝛ partialitates nutriuit. ꝛ non
abſtulit: vt potuit dignū ꝛ idoneum.

Sciendū igitur quod

qn̄ dñs ſine iuſta cā extorqueret a ſubditis: tenetur
ad reſtitutionē ſm Rai. Uñ ſi velit ludere vl' vl
tra vires ad natiuitatē exponere: vl' ſi ī bello: qd
ex pte ſua iniuſtū erat cogat̄ ſe redimere: tūc ſiqd
p eū vl' eius officiales a ſubditis exactū eſt: ꝛ ad
dños ipſos puenit: tenent̄ reſtituere illis: a qbus
exactū eſt: ſi ſciunt̄: alias in pias cās vl' vtilitatē
cōmunē. Si āt ad eos nō puenit: nihilomin⁹ officia
les ſuos ad reſtitutionē compellet. Cōcor. tho. in
epl'a q̄dā ad duciſſam lothorigie. Et nō q̄ ī aliq
bus caſib⁹ pōt dñs a ſubditis exigere vltra cōſue
tum vl' vltra cōe ſtatuta ſm Rai. ꝛ hoſt. Et p̄mo
qdē p defenſiōe terre ſue. Ad hoc. n. tenent̄ oēs
nō ſolū de reb⁹: ſed ēt corporaliter laborare: vt ſic
ſeipſos ſoluent. 23. q. 3. fortitudo. extra de imu. ec
cleſia. puenit. Itē ſi dñs vult ire ī exercitū īdictū
ab eccl'ia vl' p̄ncipe ꝯ̄ hereticos vl' paganos: nec
ſufficit ad expēſas: pōt a ſubditis exigere mode
ratū auxiliū. Itē ſi in bello ex parte ſua iuſto fuit
capt⁹ ab hoſtib⁹: nec ſufficit ſe redimere abſq; gra
ui dāno. Itē ſi vult ire ad p̄ncipē p obtinendo p̄
uilegio ꝑtectiōis ſpecialis p ſe ꝛ ſubditis: ꝛ nō po
teſt cōmode expēſas ad h' facere neceſſarias: ꝛ ſi
qua alia cā ſimilis emergeat: puta qn̄ maritat fili
am nā acqrit ſibi affines ꝛ amicos. Aut quando
facit filiū militē: aut accipit qd erat feudū ſuū: vl'
nouū feudū acquirit: vel ad refectionē pontiū ꝛ
viaꝝ: vel quādo ſine culpa depaupat⁹ eſt vl' obli
gatus: dū tamen ſemꝑ moderate: ꝛ nō ad graua
men exigat. 10. q. 3. vnio. circa mediū. ex̄ de cen. c.
cū apl's. § ꝓhibem⁹. ꝛ. 2. q. 5. de forma fidelitat.
Et ſi q̄ impēdāt legato vel aliis maiorib⁹: dein
de ꝑpt̄ h' a ſubditis plus extorqueāt q̄ꝫ expēdāt
tenent̄ extorta reſtituere: ꝛ tātūdē pauperib⁹ ero
gare. Superior ēt cui fuerit de h' q̄rela deportata:
ſi ī hoc negligēs fuerit: canonica ſubiaceat vltiōi:
ex̄ de immu. eccleſiaꝝ. c. qꝛ pleriq;.

Queritur vtrum pec

cet p̄nceps vl' dñs cōcedēdo alicui in terra ſua: q̄
mutuet pecuniā ad vſurā? Rn̄dit Jo. neapo. ī qd
libet. x. q̄ dr̄ia ē īter ꝯceſſionē: p quā de nō licito
ſit licitum: vt ſi papa ꝯcederet alicui lr̄iam: q̄ co
mederet carnes ī. xl. ex aliq̄ cā rōnabili: vl' vt ꝯ̄
heret ī gradu ꝓhibito: ꝛ ꝑmiſſionē ꝑ quā tolerat̄
ſeu diſſimulat̄ ꝛ nō punit̄: qd alias puniret̄ ſi nō
ꝑmitteret̄. Princeps igit̄ ſi ꝯcedit talē lr̄iam pri
mo mō peccat. Et hoc ꝓbat̄ duplici rōne. Pri
ma qꝛ qd eſt ꝓhibitū ꝑ ſuperiorē ꝛ legē ei⁹: nō po
teſt ꝯcedi ꝑ īferiorē ꝛ legē ei⁹ licite: ꝛ ſi ꝯcedit de
facto peccat: ſꝫ mutuare ad vſurā ē ꝓhibitū a deo
ꝛ ꝑ legem eius ergo ꝛc. 2ª rō ē: qꝛ qd ē iniuſtū
de ſui natura: nō pōt fieri iuſtū vel licitū ꝑ princi
pem vel ꝑ legē eius: qꝛ ius poſitiuum nō eſt ꝯ̄riū
iuri naturali: ſed determiatio eius: ſꝫ mutuare ad
vſurā eſt iniuſtū de ſui natura ḡ ꝛc. 2⁹ mō. ſ. cū
ꝯcedit. i. tolerat ſeu diſſimulat ꝛ nō punit illicitū:
que dr̄ potius permiſſio q̄ꝫ cōceſſio: vr̄ licitum:
q̄ꝫtū ad permittētē: non aūt q̄ꝫtū ad facientē ac
tum illū illicitum. Si ergo princeps ꝑmittit ſub
ditis ſuis mutuare ad vſuram vr̄ q̄ liceat. Dui⁹
rō eſt: qꝛ illud qd expedit multitudini q̄ ꝑmitta
tur: ſi p̄riceps permittat nō peccat: qꝛ bonū mul
titudinis dꝫ intendere: vt finem regiminis: ſꝫ q̄
aliqui mutuent ad vſurā expedit multitudini: qꝛ
ſi ꝓhiberent̄ diſtricte vſure: mlt'e vtilitates mul
toꝝ impedirent̄ ꝑpter defectū pecunie mutua
te: qꝛ pauci reperiunt̄ qui mutuent ſine lucro: nō
ergo peccat princeps permittendo. ſi iudicat hic
ſubditis expedire. hec ille. Et nota q̄ dicit pe. de
pal. q̄ dñi qui talliant iudeos vel alios: quos ſci
unt nihil hr̄e niſi de vſuris: tenentur ad reſtituē
dum his a quib⁹ extorſerunt vſurarij illas: ſicut
ꝛ p̄uate perſone. Guil. plus addit. d. q̄ reges ꝛ p̄n
cipes qui cū poſſint: nō cōpellūt ſuos ad reſtituē
dū vſuras: tenentur ēt ſi nil puenit ad eos. Frāc.
de çabarel. dicit: q̄ p̄ncipes ſeculares pn̄t cogere
iudeos ꝛ ad reſtituendū vſuras: extra de vſuris
poſt miſerabilē. q̄ ſi negligentes fuerint: ꝓcedit
iudex eccleſiaſticus iuxta tenorē: extra e. c. q̄ꝫto.
vbi āt eccleſia habet iuriſditionē temporalē pōt
ēt ſine negligētia p̄ncipis ſecularis iudex eccleſia
ſticus ꝓcedere cōtra iudeos vel xp̄ianos vl' alie
nigenas vſurarios. Nota etiā: q̄ p̄cipes vl'
comites non poſſunt conducere vel tenere iude
os vel xp̄ianos vel alienigenas ad exercendum
publicum fenus ſine licentia pape: ꝛ de hoc infra
dicetur in ti. de excōi.

De feudis ꝛ feudatarijs. c. 5.

Quia multi domini

hn̄t feuda a ſuis ſuperiorib⁹: ꝛ etiā ipſi
dāt feuda ſuis ſubditis: aliqd breuiter de iſta ma
teria videndū eſt. Ubi p̄ſciendū eſt: q̄ feudū ē ꝯ
ceſſio rei īmobilis facta ꝑ homagio: extra de ſi
mo. ex diligenti. Et aliud ē paternū: quod. ſ. a pa
tre vel quocūq; de ſuperioribus eſt acquiſitū: ali
ud mr̄nuꝫ. ſ. qd ꝑ femina eſt acq̄ſitū. Itē feudoꝝ
aliud ē ꝯditionale. ſ. qd dat̄ ad certū ſeruitiū ſeu
ꝯditionē: aliud nō ꝯditiōale. Itē quoddā ē perpe
tuū: qd. ſ. tranſit ad hēdes: quoddā nō. Sciēdū
ēt: q̄ ſūt q̄dā icorporalia: que q̄nq; dantur loco
feudi: vt guardia vel caſtaldia. Nota ēt q̄ res im
mobilis eccleſie nō pōt de nouo dari in feudū.
Nam ꝛ p̄lati hoc iurant: ſꝫ res q̄ p̄us erāt feuda
les: pn̄t iteꝝ infeudari: puta ſi vaſallus ꝑpter ali
quam cām perdat feudū: vel moriat̄: poterit p̄la
tus ꝯcedere filijs eius vel alteri: extra de feu. c. ex
parte. Nota. ſcdo ſm hoſt. q̄ feudū acq̄rit̄ q̄
drupliciter. Uno mō per inueſtiturā: puta cū ali
quis tradit alicui poſſeſſionem rei īmobilis cor
poraliter vel cum haſta aut baculo aut aliquo

tali qui dicit ſe per hoc inueſtire. ¶ Secũdo acq̃ritur per id: qḋ loco inueſtiture habet̃: ⁊ cum dñs dicit alicui. Uade in poſſeſſionẽ talis fundi: ⁊ teneas ꝓ feudo. ¶ Tertio acq̃ritur preſcriptiõe vt ſi.30.annis tenuit feudum ⁊ domino ſeruiuerit: lꝫ non fuerit inueſtitus. ¶ 4°. acquirit̃ ſucceſſione non quidẽ ex teſtamento: ſed poti⁹ ab inteſtato. Nec.n.valet aliqua ordinatio defuncti in feudo facta. Natura autem hu⁹ ſucceſſionis talis eſt: ꝙ aſcendẽtes nõ ſuccedũt in feudo puta pr̃ filio: deſcendẽtes vero ſic: ⁊ p̃mo quidẽ fili⁹ patri ⁊ non filia. itẽ nepos filio ⁊ nõ neptis: ⁊ ſic vſqꝫ ĩ infinitum gradũ: poſtea vero ſuccedunt collaterales. Sed iſti de conſuetudine ĩperij nõ ſuccedũt: ſed ſolus filius: quo deficiente reuertitur feudum ad ĩperatorem: ⁊ confert cui vult. Filia ãt in feudo non ſuccedit ſm hoſti. niſi ḋ pacto vel aliqua cõditione feudi: vel niſi filia poſt mortem pr̃is redemerit feudũ a dño: aut dñs inueſtierit eã de beneficio patris ꝓpter amorẽ patris: vt in cõſtitutione frederici: queãdmodum ⁊c̃.

De modo inueſtiture

feudi. Nõ ſꝫ hoſti. ꝙ põt fieri inueſtitura tã a femina q̃ꝫ a maſculo ⁊ minore.25.annis: ſi feudum ſit vetus: ſi vero ſit nouum: non poteſt a minori fieri: niſi ſit pubes: ⁊ iurauerit non contrauenire. Inueſtiri aũt põt quilibet etiam ſeruus niſi dñs ignorauerit eum ſeruũ. Põt ãt q̃s ĩueſtire aliũ tã per ſe q̃ꝫ per alium vt p̃ ꝓcuratorẽ. In omni aũt feudo ſtatim facta ĩueſtitura: req̃rit̃ iuramentum fidelitatis: niſi ex pacto remiſſũ ſit: ⁊ fit his v̄bis vel ſimilib⁹. Ego tal̃ iuro ad ſãcta dei euangelia: ꝙ ab hinc in antea ero fidelis tali: ſic̃ cẽ dꝫ vaſallus dño ſuo: nec id qḋ mihi commiſerit ſub noĩe fidelitatis: pandã alijs ad eius detrimentũ me ſciẽte. Et h⁹ ſufficit. Et nõ. ꝙ vaſall⁹ obligat̃ dño ſuo: ſꝫ ꝙ ↄuẽtũ ẽ ⁊ ſꝫ ꝙ feudi natura ⁊ regionis ipi⁹ vł vicinoꝝ ei⁹ cõſuetudo r̃qrit: q̃b⁹ deficiẽtib⁹ poterit vti iure ſcripto. Cõit̃ ãt obligatur vaſallus dño in ſex: de quib⁹ hẽs ſupra in 2ª parte ti.i.c. Itẽ lꝫ vaſallus nõ debeat eſſe ꝓ alijs in iudicio cõtra dñm ſuũ: extra de poſt.c.ſi. p ſe ⁊ ſuis oĩbus poteſt petere ⁊ defendere ius ſuum: ar extra de iureiuran. petitio.

Multis autẽ de cauſis

amittitur feudum. ¶ Et primo quidẽ ſi vaſallus fiat clericus vel religioſus: q̃ nec tales ſuccedunt in feudo.23.q.8.c.i. Item. ¶ 2° amittitur ſi heres vaſalli ſteterit per ãnum ⁊ diem: ꝙ non petierit a dño inueſtituram feudi. Similiter ẽt ſi ipſe vaſallus poſt mortem dñi nõ petierit ab herede dñi: vt in li. feudorũ in quibus cauſis feudũ amit. c.i. Et hoc verum: niſi vaſallus fuerit minor annis 14. q̃ talis nõ cognouit fidelitatẽ facere. Itẽ niſi ſit miles: q̃ ꝓ termino habet ãnum ⁊ menſem. Itẽ niſi iuſta cã ĩpediuerit eũ: vt in li. feud. Et intelligitur iuſta cã: vt per mortẽ vel per capitales inimicitias: vel aliã iuſtã cauſam allegaret. ¶ 3°. amittitur cũ vaſallus coram paribus tribus vicibus requiſitus vel citatus fidelitatẽ iurare noluerit: q̃uis dñs permittat inueſtituram. ¶ 4° ſi vaſallus infeudauerit feudũ alia lege: q̃ꝫ ea quã hꝫ ipſe vel in talem vaſallum: ꝙ feudũ ſeruare non põt. ¶ 5° ſi vaſallus interfecit ſuum ꝓprium germanum: ſeu germani filium vel alium: qḋ parricidij nomine contineat̃ ad hoc vt totã hereditatẽ habeat. ¶ 6°. ſi vaſallus in prelio dimittit dñm nõ mortuum: nec ad mortem vulneratũ. Similiter ꝓpter multas alias ingratitudines: que numerantur in libro feudorum: qui.mo.feu.amit. c.i.⁊.ij. ¶ 7°. ſi vaſallus ſcienter legauerit feudũ vel partem aut cõditionem eius: ſecus ſi ignoranter. Et ſi vaſallus non vult oſtendere de parte feudi preſumetur: ꝙ totum teneat in feudum. ¶ 8°. ſi vaſallus feudũ alienauerit: ⁊ ſi quidem ꝓ parte alienauerit: illam partẽ amittet: ⁊ libere ad dictam reuertet̃ nulla preſcriptiõe obſtante: nec proderit vaſallo: ſi poſt factam alienationẽ recuperauit ipſum feudum: niſi ignoranter alienaſſet ¶ 9°. ſi vaſallus dñm accuſauerit: aut ſi ↄtra eum teſtimoniũ in cã ñ tñ criminali ſed etiã ciuili tulit: licet quidã dixerint: ꝙ in ciuili poteſt. ¶ 10: ſi vaſallus vocatus a domino: ꝙ ſecũ vadat in expeditione publica: puta vocatus ab imperatore ꝙ ſecum veniat romam pro ſuſcipienda corona ⁊ hu⁹ non venerit: nec aliũ ꝓ ſe dño ſuo acceptum miſerit: vel ſtipendia milicie nõ dederit. Et q̃dẽ propter fidelitatem non ſeruatam amittitur feudum: non intelligitur ipſo iure: ſed per ſñiam. Si vero alienatum fuerit: ipſo iure perditur: vt inno. dicit. hec oĩa hoſti. in ſũma. ¶ Sed ⁊ dñs amittit ius qḋ in feudo habet ſm hoſti. ſicut vaſallus amittit feudum propter culpam ſuam: ita dñs ꝓprietatem feudi: ſi eam cõmittat. Et hoc q̃ dñs vicem dꝫ preſtare vaſallo in his: que ei vaſallus tenetur.22.q.5. de forma. in quo.c. dr̃: ꝙ ſi dominus vicem vaſallo nõ rependerit: merito cenſebitur malefidus: ⁊ dicit glo. ibi: ꝙ ea fide tenetur quis ſubdito: ſicut dño: di.95. eſto. Et ſi dñs vicẽ non reddit vaſallo ꝓuatur dñio qḋ hꝫ in vaſallo ⁊ tranſit feudum in ſuperiorem. Et ſicut innuitur extra de excel. prela. c. grauem. ⁊ in glo. intelligitur hoc per ſñiam ⁊ non ipſo iure. Si autem dominus moriens plures filios relinquit ſm hoſti. vaſallus non iurabit fidelitatẽ omnibus: qñ vaſallus nõ cogitur pro vno feudo plures dños habere: maxime in comitatibus ducatibus ⁊ marchionatibus: qui hodie diuidi non poſſunt. Sed ſi vaſallus moriens plures filios relinquit: omẽs debent iurare fidelitatem: ſi feudum indiuiſum habent: ſed ſi ex diuiſione totum feudũ ad vnum peruenit: ille ſolus iurabit de refutatione feudi. Nota ſecundũ hoſti. ꝙ poteſt vaſallus feudum refutare: etiam ſine voluntate domini: poſt hoc non tenebitur ſeruire domino: veruntamen non debet eum offendere. Quidam dicant: ꝙ non po

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

teſt reſutare inuito dño. Primum vr̄ verius: ſi loco ⁊ tpe repudiet: alias non. Nõ etiam ſm hoſti. ꝙ filius repudians hereditatem pr̄is: nõ poteſt retinere feudũ: ſed aut totũ debet retinere aut totum repudiare: niſi forte eũ dñs de nouo inueſtiet beneficio cognatis aſſentientibus: qm̄ tunc beñ retinet illud ſine aliquo onere hereditario. Agnati vero bene poſſũt aliqd feudũ retinere repudiata hereditate ſine aliquo onere hereditario. Nõ ẽt ꝙ ſi feudũ datũ fuerit de camera dñi: ⁊ ad tps datum: ſm hoſti. nõ poteſt legari eccleſie: nec heres ſuccedit. Similiter non poteſt eccleſie legari ſi de natura feudi eſt: ꝙ vaſallus ſeruiat in ꝓpria perſona. Si vero ſit paternum ⁊ perpetuũ: tunc poteſt ꝓ anima legari: niſi conſuetudo repugnet.

De multiplici ſeruitute ⁊ manumiſſione. c. 6.

Domine qꝛ ego ſeruus tuus: ego ſeruus tuus ⁊ filius ancille tue: ps. 115. Seru⁹ ⁊ dñs correlatiua ſunt: vt vno poſito intelligatur ⁊ reliquũ. Et ideo bene dicit. O dñe: qꝛ ego ſeruus tuus. q. d. ideo voco te dominum: qꝛ recognoſco me ſeruũ tuũ. Sed large loquendo de ſeruitute notandũ: ꝙ eſt triplex ſeruitus. Prima ſeruitus numinis. 2ᵃ. ſeruitus criminis. 3ᵃ ſeruitus hominis.

De primo loquitur ps cũ dicit: O dñe. q. e. ſ. t. Sumus aũt ſerui dñi gubernatione qꝛ ipſe dñs prouidet nobis de oĩbus que hẽmus Sicut enĩ oculi ſeruoꝝ in manibus dñoꝝ ſuorũ ſ. intenti: vt ꝓuideat eis aſpicientes ad man⁹ ſuas vt porrigat eis: ita oculi noſtri ad dñm deũ nr̄m donec miſereat̃ nr̄i miſerijs ſpũalibus ⁊ tpalibus ſubueniendo. Clamandũ eſt ergo. O dñe qꝛ ſeruus tuus. Sic ſalomon orabat dicẽs. Audi dñe hymnũ ⁊ orationẽ: quẽ ſeruus tuus orat coram te. 3. Re. 8. 2ᵒ. ſum⁹ ſerui redẽptione: prĩa pe. i. c. Non corruptibilib⁹ auro ⁊ argento redẽpti eſtis de vana veſtra cõuerſatione: ſed precioſo ſanguine agni imaculati. Unde ſecundo dicit. Ego ſeruus tuus. ſ. a te redẽpt⁹: ⁊ ideo te debeo timere ⁊ reuereri: malachie. i. c. Seru⁹ timet dñm ſuũ. Si ego dñs veſter: vbi eſt timor meus. Tertio ſumus ſerui conuentione: tãq̃ꝫ mercẽnarij conducti ꝓmiſſo nobis magno premio vite eterne eccle. 2. Fili accedens ad ſeruitutẽ dei ſta in iuſticia ⁊ timore. ſ. obediendo ꝑceptis dei: qd ꝓmittimus in baptiſmo abrenunciare. ſ. diabolo ⁊ pompis eius ⁊ ſeruare precepta: ex quo ſperamus nobis dari magna premia. i. mercedẽ glorie. Unde ſubdit ps Et filius ancille tue. Ancilla iſta eſt eccleſia dñi in humilitate deſeruiens: ⁊ cum ſimus filij huius ancille: ideo vernaculi ⁊ ſerui: ⁊ multo magis: q in clero vel religione deo deſeruit: dicitur fili⁹ ancille illius eccleſie vel religionis: ⁊ ideo ſeruiam⁹ illi in ſanctitate ⁊ iuſticia corã eo. om. d. n. luc. i. c.

Secunda ſeruitus criminalis ẽ: de qua ieſus ait. Jo. 8. Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati: qnimmo ⁊ diaboli: cuius ſe ſponte ſubijcit tyrannidi. 2. petri. 2. c. A quo quis victus eſt: ei ſeruus additus eſt. Unde ⁊ ambro. in libro de vita beata. Uoluntariũ ſeruũ ſibi diabolus auctionatur: neminẽ iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet: niſi ipſe ſe prius peccatoꝝ ore vendiderit. 15. q. i. non eſt. vbi glo. preciũ qd recipit pctõr a diabolo cum ſe ei ſubijcit eſt delectatio peccati: quã ei diabolus ſuggerit. Sicut enĩ ſeruus non facit volũtatem ſuam: ſed dñi ſui: vt iubet exequens: ita criminoſus non facit qd ſibi dictat rõ vel ꝯſcientia: ſꝫ qd ſuggerit diabolus. Et qꝛ vt dicitur mat. 7. Nemo poteſt duobus dñis ſeruire. ſ. contrarijs: ⁊ contraria iubentibus: ideo qui ſeruit mãmone ſeu diabolo per qdcunq̄ꝫ crimen: non poteſt deo ſeruire: nec aliud meritoriũ vel deo gratum agere vel ſatiſfacere. Fructus aũt ⁊ merces hu⁹ ſeruitij eſt cruciatus eternus ſm illud hiere 16. c. Seruietis ibi dijs alienis: qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. Demones dij ſunt paganoꝝ: quos. ſ. colebant alieni ab omni miſericordia: ⁊ inferno vbi eſt regnũ eorũ ſeruiunt eis peccatores: vt ſubijciantur tormẽtis eorum: ⁊ quos hic habuerũt incẽtores in culpa: ibi habeant tortores in pena. Et cum dominus mãdauit in lege decalogi: vt nõ fiat in feſto vel ſabbato opus ſeruile: exodi. 20. non ſolum itelligitur ꝓhiberi opus manuale ſed ẽt opus peccati ſcdm doc. tho. ⁊ alber. Nec poteſt aliquis liberari ab hac ſeruitute: niſi grã xpi. Unñ io. 8. Si liberauerit vos filius: vere liberi eritis.

De ſeruitute hominis eſt ꝑncipalis intentio hic loqui. Et cum iſta dñs ⁊ ſeruus ſint correlatiua: vt dictũ e: ſicut dñs dicitur aliquis multipliciter: ita ⁊ ſeruus: ſed ꝑcipue tripliciter: vno mõ dr̄ ſeruus large: quicunq̄ꝫ eſt alicui dño vel iuriſditioni ſubiectus. Et ſic homines vnius regni pñt dici ſerui regis illius. Et hoĩes vnius ciuitatis ſui dñi eiuſdẽ ciuitatis: magis tñ cõſueuerũt dici ſubditi q̄ꝫ ſerui. Et epĩ dicuntur dñi reſpectu ſubditoꝝ ſue dioceſis: q̄ꝫuis ꝓprius deberent dici patres. Secũdo mõ dr̄ qs ſu⁹ alicui⁹ reſpectu alicu⁹ ſpãlis obligatõis ĩ ſuiẽdo ibi in aliqb⁹. Et iſti dicũtur cõi⁹ vaſalli. Si aũt ad tps ſeruiãt mẽſati vl̄ ãnuati: dicũt̃ mercẽnarij. Et de vtriſq̄ꝫ dictũ eſt ſupra. Tertio mõ dr̄ ſu⁹ ꝓpe ⁊ ſtricte: q nõ ẽ ſui iuris: ſꝫ ſuilis ꝯditiõis: ⁊ d̃ hac ſuitute nũc agit̃. Hec ſuit⁹ ẽ itroducta ſꝫ ray. ñ ſolũ d̃ iur̃ gẽtiũ: vt di. i. ius gẽtiũ. Et ꝯfirmata p ius canonicũ: vt. 12. q. 2. eccłiaꝝ. ⁊ ius ciuile: ſꝫ ẽt ĩchoata p ius diuinũ. ſ. qñ noe maledixit chã filiũ q eũ deriſerat denudatũ vidẽs ĩ verẽdis. d. Maledict⁹ cham ſu⁹ ſeruoꝝ erit fratrib⁹ ſuis: geñ. 10. Ubi dicit ambro. Anteq̄ꝫ inueniretur vinũ: manebat oĩbus incõcuſſa libertas. Neſciebat hõ a

conſorte nature ſue obſequia ſeruitutis exigere. Non eſſet hodie ſeruitus: ſi ebrietas non fuiſſ3 di.35.ſexto. Et hinc eſt: ꝙ ſi paganus vel iudeus xpiani ſeruus efficiat̃ xpianus: nõ ꝓpterea libera tur a ſeruitute: q2 in baptiſmo tollunt̃ crimina ñ obligationes hominũ aut conditiones. Concor. goff. hoſt. ⁊ tho. Addit tñ rai. ꝙ vbi de ↄ̃ſuetudĩe eẽt ꝙ xpiani ñ eẽnt ſerui: ↄ̃ſulerẽ ꝙ dñs ei⁹ in re/ miſſionẽ peccatoꝝ ſuoꝝ manumitteret eũ. i. libe/ rum faceret: vel ſaltẽ pecunia mendicata: vel ſer/ uitio ad tp̃s preſtito ad arbitriũ boni viri ſe redi meret. ar. 12. q. 2. cũ redemptoꝛ. bonum ⁊ pium ↄ̃/ ſilium eſt: ſed q2 conſiliũ eſt: non tenetur quis de neceſſitate ad illud. 14. q. i. quod precipitur.

Notandum de quibus

modis quis contrahat ſeruitutẽ. Et poteſt redu / ci ad tres modos: ex iure: emptione: ⁊ natiuitate. ⁊ iure quidẽ multipliciter. Et p̃mo de iure genti/ um ſunt captiuitates ⁊ ſeruitutes: vt dr̃ di. i. c. ius gentium. vbi dicit glo. ꝙ ſi bellum eſt iuſtũ: cap/ ptus in eo ſeru⁹ efficitur capientis. 23. q. 5. dicat. ⁊ peccaret talis ſeruus fugiens a dño: quod ĩtelli go niſi eũ ad malũ cogẽt vl' ĩducẽt: ⁊ tal' ad eccle ſiá fugiẽs reſtitui dʒ a dño ſuo: ꝓmiſſa tñ ĩpuni / tate: nõ tñ per violẽtiã poteſt inde extrahi: vt. 17. q. 4. §. verum ne reuerentia. cum. c. ſe. Sed ſi bel lum eſt iuſtum: licitum eſt ei fugere ſi poteſt. ff. de capti. l. nihil. adde ꝙ q2 bellũ infidelium: vt ſara cenoꝛum cõtra fideles eſt iniuſtũ: ideo quos ca piunt ex fidelib⁹: non ſunt vere ſerui: ⁊ fugere lici te poſſunt: nec in ſeruos vendi poſſunt: ſed redi/ mi vt liberentur de manib⁹ eoꝝ. In bellis aũt q̃ ſunt inter xpianos ſiue iuſta ſiue iniuſta ſint: non ſeruatur hoc de facto: vt capti ſerui efficiantur ca pientiũ: ſed ablatis armis ⁊ equis dimittunt cum certa cõuentione: vel ſi ſint barones nobiles vel dñi ⁊ hi⁹ faciunt eos redimere: ⁊ ſi bellũ eſt ĩiuſtũ hoc nõ ẽ illicitũ: ſecus ex parte illoꝝ q iuſticiã nõ hñt. Di ãt dicti ſunt ſerui: q2 cũ victi in ꝑlio occi/ derent̃: tales ſeruabant̃ ĩ vita. ſ. ad ſeruiẽdũ. Jure ãt canonico efficit̃ qs ſeruus: cũ vʒ qs rapit mu / lierem. nam raptoꝛ efficitur ſeruus rapte: vl' oʒ ꝙ ſe redimat: ⁊ ſi ꝓpter paupertatẽ ſe non põt redi/ mere: erit eius ſeruus ad tp̃s ſm arbitriũ boni vi ri: vt hẽtur. 36. q. i. de raptoꝛib⁹. cũ glo. ſua: que pe na vr̃ intelligendũ: ꝙ ſit ĩponenda in foꝛo iudicia li: q̃ñ. ſ. res ad iudicium deferretur: non autem ſer uanda in foꝛo penitentiali. Itẽ per ius canonicũ qui defert ſaracenis arma vel lignamina. vel fa / uent eis cõtra xpianos: ſi capiantur tales xpiani efficiuntur ſerui capientiũ eos ẽt xpianoꝝ: vt ex / tra de iudeis ita quoꝛundam. Et hec pena exten ditur cũ pluribus alijs penis ad poꝛtãtes victua lia ⁊ queciq̃ mercimonia ad eos vel ad terras ſoldano ſubiectas per extrauagantẽ nicolai. 4. renouatã per bonifaciũ. 8. ⁊ clementẽ. 5. Item ſi exiſtẽs ĩ ſacris ↄ̃hit mr̃imoniũ: vxoꝛ ei⁹ ſi hoc no uit: ſi libera ẽ: redigẽda ẽ ĩ ſeruitutẽ. di. 32. eos q ⁊ filij q ide nati eẽnt: debẽt ẽt fieri ſerui eccl'ie. 15. q. ſi. cũ multe. Jure ciuili efficit̃ ſeru⁹: vʒ cũ liber/ tus. i. ille q erat liberatus a ſeruitute: ingratitudi/ nẽ hʒ erga p̃ronũ ſuũ: q. ſ. eũ a ſuitute abſoluerat: ita vʒ ꝙ manus in p̃ronũ iniecit vel atrocem in / iuriam aut graue dãnũ vl' vite ꝑiculũ ei ĩferre ꝑ/ ſũpſit: in hoc caſu poteſt p̃ronus eũ reuocare ĩ ſer uitutẽ: nõ tñ vr̃ ꝙ eo ipſo efficiatur ſeruus.

Emptiõe quomõ quis

efficiat̃ ſeruus. Et h̃: q2 vl' ip̃e ſeip̃3 patit̃ venũda ri: vl' q2 vẽdit̃ ab alio eo inuito: ⁊ q̃ñ patit̃ ſe venũ dari ad hoc ꝙ fiat ſeruus ſex requirũt̃. Primũ ꝙ ſit maioꝛ ãnis. 20. C. de lib. ca. ſi miſerit. Se/ cũdũ eſt: ꝙ ĩtẽdat ꝑciũ participare. C. de liberali cã nõ iõ. Tertiũ ẽ: ꝙ ĩ veritate particip3. ff. q'ad liber. ꝓuo. l. i. Quartũ ẽ ꝙ emptoꝛ credat ipſũ ſeruũ. ff. de lib. cã liberis. §. ſi qs ſciẽs. Quĩtũ vt ille q vẽdit ſciat ↄ̃ditionẽ ſuã. ff. q. ad liber. ꝓuo. liberi. qui ſe. 6[m] ꝙ vẽditoꝛ ſciat eum eſſe libe/ rum. ff. qui ad lib. ꝓuo. l. 4. Si aliquid iſtoꝛum deficiat iure cõi ad ingenuitatẽ reuocatur: ſed ſi nihil eoꝝ deficiat: etiã ſi poſtea manumittat̃: non ſit ingenuus: ſed libertus. ff. de ſta. ho. l. hõ liber. niſi reddat dño preciũ. ff. ſi ingenuus manumit. l. 2. qð tñ preciũ dominus nõ cogatur inuitus reci pere. Et ſeruus quidẽ cõiugatus poteſt permit/ tere ſe venundari modo dicto inuita vxoꝛe: ſed ancilla cõiugata hoc nõ põt non aſſentiente viro eius. nec tamẽ in p̃mo caſu diſſoluitur mr̃imoni um: vt hẽs ſupꝛa ti. i. c. de impedimẽto ſeruitutis. Cũ vero vendit̃ ab alio: tunc diſtinguendũ: q2 ſi eſt iudeus vel paganus ⁊ emit iudeũ vel paganũ aut emit ad ſeruiẽdũ: ⁊ tũc ſi ille vult effici xpia/ n⁹: ⁊ efficiat̃ xpian⁹ eripit̃ ĩ libertate nl'lo ꝑcio da to. ſi emit ad mercĩoniũ ꝺ eo ſiẽdũ: ſi ñ expõit vẽ ditiõi ĩfra tres meſes ab emptiõe facta de eo cuʒ efficit̃ xpianus liberatur a ſeruitute ſine precio aliquo. Si expoſuit venditioni: ⁊ nõ inuenit em ptoꝛem infra dictũ tp̃s: ſi velit effici xpianus libe ratur: ſed dato precio. 12. ſolidoꝝ. Si autẽ iude⁹ vel paganus emeret xpianum: liber euadit nullo ꝑcio dato: q2 ꝓhibitũ eſt eis talẽ emere. Hec oĩa nõt glo. di. 54. ſuper. §. hoc tũc. ⁊ ꝓbatur ꝑ mul ta. c. illius diſ. de hoc etiam habes in. 2[a] parte ti. vlt. c. de iudeis. Si autem xpianus emerit iudeũ vel paganũ: ſi velit effici xpianus: nõ ꝓpterea ef/ ficitur liber. Unde ⁊ vendi poteſt ſicut prius: q̃/ uis pium eẽt liberum facere: precipue poſt certũ tempus ſeruitij: ſed ſi emit euʒ qui a p̃cipio ſue venditionis prime erat xpianus: q̃uis ignoꝛaue rit emptoꝛ: reputans fuiſſe ſaracenum ⁊ hi⁹ cum non poterit vendi: nec iſte etiam potuit emere: ⁊ ideo ſine precio debet eum liberum dimittere: ⁊ precium a venditoꝛe repetere ſi poteſt.

Natiuitate ſunt quidã

ſerui: qui ſcilicet naſcuntur per coniugium ex ma tre ancilla: ⁊ dicuntur vernaculi: ⁊ filij filioꝛum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

talium etiam ſunt ſerui. Sed p hꝰ declaratione
dicit tho.l.4.di.36.ꝙ ſm leges ciuiles ptus ſeq
tur vētrē.i.matrē: quātum ad ꝯditionē ſuitutis
vel libertatis. Et hꝰ rōnabilit: qꝛ ples hꝫ a patre
cōplemētum formale: ſꝫ a matre ſubſtātiā corpo
ris. ¶ Seruitus āt ē ꝯditio corporalis: cū ſuus
ſit q̄ſi inſtrumētū dn̄i i operādo: ꝛ iō ples in liber
tate ꝛ ſeruitute ſeqtur matrē. Sꝫ i his que perti
nēt ad dignitatē: q̄ ē ex forma rei: ſeqtur patrem
ſicut i honorib' munerib' municipijs ꝛ nobilita
te ꝛ alijs huiuſmōi. In qbuſdā terris: q̄ nō regū
tur iure ciuili: ptus ſeqt deteriorē conditionem
vt ſi pat ſit ſuus ꝛ mat libera: filij erūt ſerui: non
tn̄ ſi pꝰ pactū mr̄imoniū pat ſe i ſuum ꝯderit no
lēte vxore: ꝛ ſilr ſi ſit ecōuerſo. Si āt ſit vterqꝫ
ſuilis cōditionis: ꝛ ptineāt ad diuerſos dn̄os: tc
diuident filios: ſi plures ſūt filij. Et ſi vnꝰ tantuꝫ
vnꝰ eoꝝ alteri recōpenſabit de pcio: ꝛ ipſe accipi
et natū in ſui ſuitiū: nō tn̄ ē credibile: ꝙ talis con
ſuetudo poſſit eē ita rōnal: ſicut id qd̄ multoruꝫ
ſapiētū diuturno ſtudio determinatū ē. Et ſuffic
ſm leges, ꝙ mater fuerit libera ſiue tpe cōceptō
nis ſiue tempore partꝰ: ſiue medio tpe ad hoc ꝙ
ples ſit libera. ff. de ſta. ho. l. ꝛ ſi ſuoꝝ. Idē pe. de
pal. in. 4. di. hoc eē. ſ. ꝙ partus ſeqt vētreꝫ. i. ma
trem i ſuitute vl libertate ſm lege diuinā. Dicit
enim exodi. 21. Si ꝯderit dn̄s vxorē ei. ſ. ſeruo:
ſupple ex ancillis: ꝛ pepererit filios ꝛ filias mu
lier ꝛ liberi eiꝰ erūt dn̄i ſui. Et idē ſupponit de fi
lijs futuris: qꝛ ancilla vernacula nō ſit libera. 7.
anno. ſicut empticia. Idē pbat. l. humana: vt. C.
de rei. ven. l. partus. Silr lege canonica: vt extra
ꝯ na. ex li. ve. c. i. ac ēt. l. philoſophica: qꝛ qcquid
recipit in altero recipit p modū recipientis: ma
ter āt ē recipiens: tn̄ ꝯſuetudo ſi ē in ꝯriū teneda
ē maxie ſi ē pſcripta: vt nō ſit memoria i ꝯrium
Et videtur loq doctores iſti cū dicūt: ꝙ partꝰ ſeq
tur ventrē: de hiſ qui naſcūt p mr̄imoniū: qd̄ po
teſt eē ꝛ īter ſuos ꝛ liberos: vt pꝫ ſupra in ti. i. de
matrimonio. Nā ꝯ filijs q naſcūt p fornicatōeꝫ
vl alias illicitā copulā: vnicūqꝫ naſcant: ignobi
les ſūt: nec tn̄ ſui eoꝝ: q ſūt dn̄i ſuorum vl ācil
larū: ex qbꝰ nati ſūt: vt oñdit ꝯtinuꝰ vſus. Et qd̄
dictū eſt ſupra p tho. ꝙ in honorib' ꝛ nobilitate
partꝰ ſeqtur patreꝫ: pe. de pal. ſic diſtinguit circa
hoc: qꝛ aut mr̄ talis ē libera aut ancilla. Et ſi ē li
bera: tūc natus ex ea ignobili ꝛ nobili patre: eſt
ſimplicit nobilis. Si āt mat ē ancilla: tūc aut p
ꝯcubinatū naſcit filius ex tali ꝛ nobili patre: ꝛ tc
talis filius ſemper eſt ignobilis ꝛ ſuus: qꝛ digni
tas viri non cōicat cōcubie. Vn̄ ſpuriꝰ regl nō ē
nobilior filio ruſtici: qꝛ dānatꝰ coitꝰ non dat di
gnitatē. Aut naſcit qſ ex ācilla ꝛ nobili p copulā
mr̄imonialē: ꝛ tūc ē tale ꝙ p hoc ſit libera: vt cum
dn̄s cōtrahit cū ancilla ſua vl dn̄a cū ſeruo ſuo:
nec enī hoc ſm. ſ. dn̄am cōtrahere matrimoniuꝫ
cū ſeruo ſuo phibet iure diuino: ꝛ ſi iure ciuili: ꝛ
tunc ancilla illa vl ſeruꝰ eripitur in libertatē. Nō
enī ancilla ē ſocia: nec ſeruus dn̄s. Vn̄ volendo
eā eē ſociā aut ſociū: vult nō eſſe ancillā vl ſeruū
ꝛ tunc ē nobil: natus ex tali ancilla ꝛ nobili: erit
nobilis. Nā coruſcant vxores radijs viroꝝ. Si
āt p hoc nō fiat libera: vtputa qꝛ cū illa cum qua
contrahit: eſt ancilla alterius non ſua: tunc erunt
ignobiles filij: qꝛ ignobilitas poſitiua vxoris eſt
contraria nobilitati viri: nec participat eam ſed
impedit: nec ad filios deſcendere permittit. Sūt
ꝛ alij ſerui dicti nō ita ꝓprie: qui aſcripticij ſeu
originarij: dicuntur: quidam. ſ. homines qui ita
aſtricti ſunt certis terr s colendis: ꝙ non poſſūt
a cultura earum recedere ſine voluntate domi
noꝝ ſuoꝝ: nec pn̄t vēdi ſine gleba nec gleba ſi
ne eis: ꝛ dicūt aſcripticij: qꝛ aſcripti ꝛ deputati ſt
ad talem culturam: ꝛ originarij qꝛ a ſua origine
hoc habent. Quandoqꝫ etiam hi dicuntur colo
ni: tales tamen proprie non ſunt ſerui nec repel
lūt ab actibꝰ legitimis: niſi ꝙ n̄ pn̄t ordinari: di.
54. quis aut leges.

De conuerſatione ſer

uoꝝ ꝛ prouiſione dn̄oruꝫ ad eos. Et primo qdē
dn̄os ſuos reuereri obedire ꝛ fidelit ſine fictiōe
deſeruire: etiam ſi ſint chriſtiani: apoſtolus. i. ad
thi. 6. c. Quicunqꝫ ſunt ſub iugo ſui dominos ſu
os omni honore dignos arbitrentur. ꝛ ad ephe.
6. Serui obedite dominis veſtris. Unde. 17. q. 4.
ſi quis. ad eph. 6. c. ad coll. 3. c. dr̄. Si quis ſeruū
alienum occaſione religionis docet, dn̄m ſuum
contēnere ꝛ eius miniſterium deſtituere. i. ſerui
tium dimittere: ac nō potius docuerit eum dn̄o
ſuo bona fide ꝛ cum omni honorificentia deſer
uire: anathema ſit. i. fiat: ſed in rebuſ illicitis nullo
modo obedire dꝫ: nec etiam minis vel verberi
bus coactꝰ: qd̄ nō. hiero. ii. q. 3. dices. Si dn̄s ea
iubet q̄ nō ſunt aduerſa ſanctis ſcripturis: ſubijci
atur dn̄o ſeruus: ſi contraria precipit: magis obe
diat ſpūs q̄ꝫ corporis dn̄o. Dꝫ āt ſeruare dei man
data ꝛ eccleſie: ſicut ꝛ ceteri ſi ſaluari deſiderat
Unde confeſſionē facere ac cōioneꝫ ſumere tpe
debito: ꝛ domini ꝛ dn̄e eorū vel ancillaꝝ debēt
eis eſſe humani ꝛ dare eis commoditatem au
diēdi diuina: ꝛ predicationes diebus feſtiuis: in
ducere ꝛ exhortari ad orationes ad ieiunia ꝛ ce
rimonias chriſtianorum honeſtati eorum inten
dere. Et cum viderit eos ſe male habere ꝛ preci
pue circa honeſtatem vite debet eos vel eas cor
rigere ꝛ caſtigare verbis ꝛ verberibus cum ex
pedit: non tamen vſqꝫ ad mutilationem mem
bri vel vulnerationem vel fractioneꝫ oſſis: nec
eos nutrire delitioſe: quia vt dicitur prouer. 29.
capi. Qui delicate paſcit ſeruum: in fine ſentiet
eum contumacem. Iuſtas querelas ipſorum
ſeruorum benigne audiet: prout iob aſſerit ſe fe
ciſſe dicens. 31. c. Si contempſi ſubire iudiciuꝫ
cū ſeruo meo ꝛ cū ancilla mea: cū mecū diſcepta
ret: n̄ grauare eos nimis laboribus. Naꝫ ꝛ dn̄s
in lege veteri mandabat in feſtis eos quieſcere:
deutero. 5. capitu. infirmatis ipſis curaꝫ ꝓcurare

nõ ad hoſpitale mittere:quia nec cẽturio ethnicꝰ
puerum ſuũ.i.ſeruũ hoc egit:ſed ĩ domo paliticũ
gubernari fecit:ꝛ ꝑ ſanatione eius ad xp̃m acceſ
ſit:mat.8. Nec benefacientes eos ĩpediant:ſʒ ſol
licitent:cum de eis habeant dño reddere rõem.
Unde ambro.de dño malo ait. Seruulos ſecuꝫ
ꝑtrahit fortaſſe magis ad eccleſiã feſtinanter:ꝛ
voluptatibus ſuis peccata accumulãt aliena:ne
ſciens reũ ſe futuꝝ tam de ſuo delicto q̃ȝ de ꝑdi
tione ſeruoꝝ:di.86.ãputatis. Sed qñõ dʒ ſe ha
bere dominus ad ſeruũ ꝛ ecõtra ſuus ad domi
num:hẽs in.4ᵃ ꝑte ti.2.de prudentia iconomica
Ipſi ãt ſerui ordinari nõ poſſũt ad aliquẽ ordi
nem:niſi adepta plena libertate:ꝛ ſi ordinẽt:gd
iuris:hẽs.j.in ti.de irregularitate. Itẽ nõ poſſũt
religiõem ĩgredi ſine aſſenſu dominoꝝ:alias ei
reſtituendi ſunt. Itẽ nõ poſſunt facere ſeu exeq
vota in ꝑiudiciũ dominoꝝ ſuoꝝ:vt ꝑegrinatiõũ
ieiunioꝝ:quibus ĩpedirentur opari ꝛ hiꝰ. Itẽ nõ
poſſunt teſtari nec vendere vel donare vel elẽo
ſynas facere:niſi de voluntate dominoꝝ ſuoruꝫ.
Et ſi quis aliquid habuit ab eis per ludũ vł do
nationẽ vel alienationem vel turpẽ cãm:tenetur
dominis reſtituere. Item ad actus legitimos:vt
accuſare teſtificari iudicare ꝛ hiꝰ:nõ admittunt
cõiter. In contrahendo ãt matrimoniũ ſunt libe
ri:nec poſſunt a dñis ab hoc prohiberi vel cogi
ad hoc:ſed de matrimõio eoꝝ habetur ſupra ti.
i.c.de impedimẽto ſeruilis conditionis:vt etiam
tho.in.4.ſicut ſeruus nõ ſubditur dño:quin nõ
poſſit libere comedere ꝛ dormire:ꝛ alia hiꝰ face
re:que ad neceſſitatem corporis ſꝫm naturã ne
ceſſaria ſunt:ita etiam non ſubditur ei:qn poſſit
cõtrahere mr̃imonium eo neſciente vel etiaꝫ cõ
tradicente:nec dʒ tamen ꝑpter hoc ſeruitia debi
ta dñis ſubtrahere. Siliter de ĩteriori diſpoſitio
ne:nil hʒ iuris in eo:niſi exhortando. Unñ ad orã
dum vel ſumendũ ſacrã ꝛ hiꝰ non dʒ cogere:ſed
nec ad fidem:ſi infidelis eſt. Seneca. Errat q ex
timat ſeruitutẽ in totum hominem deſcendere:
ꝑs melior excepta eſt. Corpora dñiſ obnoxia ſũt
mens ſui iuris ẽ. Ꝙ ſi dñs cogit famulas ad for
nicandũ ſecum vel alias exponit:grauiter peccat:
ꝛ ſi poſſet fugere:credo ſibi licere:qꝛ ꝛ ille mere
tur in ea ius ſuum amittere ꝑpter hiꝰ iniuriaꝫ:de
pe.di.i.ſi quis tam maſculum ibi:ꝛ ſi ſerui pudi
citia. Idem ſi cogeret ad aliqḋ crimen:ſed etiaꝫ
ſi ſcit ſe non potuiſſe vendi:qꝛ xp̃iana erat:ꝛ cõ
tra ius capta vel empta:etiam poteſt fugere.

De libertate ſeruoruꝫ

qualiter.ſ.liberi efficiantur:ad qḋ dicit hoſti. ꝙ
multis modis. Et vno modo:ſi eum dñs lãgui
dum expoſuit:vel ei alimenta negauit:ĩpune ſer
uus efficitur liber:ꝛ libertus ingenuuſ:extra eo.
c.vnico.illi tamen qui eos ſuſcipiunt:nõ poſſunt
per hoc in eis aliqḋ ſibi ius vẽdicare. ¶ 2° ſi qs
vendit ancillam:ne ꝓſtituatur:ꝛ emptor facit cõ
tra libera efficitur. ¶ 3° ſi ſeruus pileatus ince
dat ante cadauer dñi:dum defertur ad ſepulturã
¶ 4° ſi poſtq̃ȝ lata eſt ſententia contra eum:qui
dicebatur ſeruus:dñs poſtea pro eo precium re
cipiat. ¶ 5° ſi dñs ancillam in matrimonio collo
cauit:ſcribens pro ea dotem. ¶ 6° ſi ſeruuꝫ appel
lauit filium actibus interuenientibus:quaſi in fi
gura iudicij. ¶ 7° ſi dñs dedit ſeruo inſtr̃m:per
qḋ ſeruitus eius ꝓbabatur:ꝛ alijs caſibus:q ha
bentur. C.ex qui.cau.ſer.ꝑ pre.li.ac.per totum.
¶ 8° quando emptus a iudeo vł pagano:ipſe ta
lis exiſtens vult effici xp̃ianus ſꝫm tamen diſcre
tionem ſupra poſitam in. §.5.ꝛ multo magis ſi
emptus eſſet xp̃ianus vt ibi. ¶ 9° ꝛ vl.eſt:qui eſt
cõmunior ꝛ ordinatior exiſtit:quãdo ſeruuſ ma
numittitur. Eſt ãt manumiſſio datio libertatis.
Nam q̃ȝdiu aliquis in ſeruitute ẽ:manui ꝛ ptãi
alterius ſuppoſitus eſt. Manumiſſus vero libe
ratus eſt:inſti.de libe.in prin.ꝛ manumiſſi dicũt
liberti. Sed qñõ fiat manumiſſio ꝛ quibus de
cauſis:hoc ĩmediate dr̃.

De manumiſſione ſer

uorum:que fit multis modis. Aliquando ĩ eccle
ſia ſub aſpectu epi ꝛ plebis. Et debet de hac fieri
ſcriptura ad cautelam futuri. C.de his qui in ec
cleſia li.l.i.extra de ſer.non or.c.i. Item qñq̃ȝ fit
coram iudice:ꝛ dr̃ manumiſſio vindicte. Nam
vindicta appellabatur virga pretoria:cũ qua tã
gebãtur a pretore illi qui manumittebantur. Et
ſi quidem manumiſſio fiat ad hoc:vt manumiſ
ſus ordinetur:dʒ potius fieri coraꝫ eccleſiaſtico
iudice q̃ȝ ſeculari:ar.extra de ſeruis non ordi.c.i.
Itẽ põt fiẽri manũiſſio ĩ ſecreto:vt dic̃ dñs. Eſto
liber vel inter amicos fieri põt vł ꝑ ep̃lam vel ꝑ
teſtm̃ vel per quãlibet vltimã voluntatẽ. Itẽ po
teſt fieri diebus feriatis ꝛ tã de die q̃ȝ de nocte ꝛ
ẽt a ꝓcedente per viaꝫ:inſti.de libert.§.multis.
Pnceps quoq̃ȝ ſola voluntate manumittere põt.
C.de cõi ſer.ma.l.cũ apud. Quis autẽ poſſit ma
numittere. Sciendum ꝙ dñs ſerui ſi eſt maior.
20.ãnis:niſi alias non habeat adminiſtrationeꝫ:
vt furioſus ꝛ ꝓdiguſ. Minor vero.20.manumit
tere non poteſt:niſi ex cauſa:ꝛ tunc ſi eſt maior.
17.ãnis. C.qui ma.non poſ.l.ſi minor.ſed in vlti
ma voluntate poteſt:ſicut ꝛ poteſt teſtari.ſ.pꝰ.14
annum:vt.C.qui ma.nõ po.auctentica:ſed iure.
Item epiſcopus poteſt manumittere ſeruos ec
cleſie benemeritos.12.q.2.ſi quis.poteſt etiaꝫ ali
os non benemeritos manumittere:dum tamen
det eccleſie duos pro vno eiuſdem meriti vł pe
culij.12.q.2.epiſcopus qui mancipium. Et ſecun
dum Guil.hoc intelligitur:ꝙ debet dare de ſuis
proprijs bonis ſeu ſeruis:nõ ḋ rebꝰ eccleſie. Iteꝫ
poteſt manumittere cauſa miſerationis.12.q.2.cũ
redemptor.qḋ intelligi poteſt de benemeritis.
Item abbas non poteſt manumittere ſeruũ mo
naſterij:niſi cũ ꝯſenſu epiſcopi ꝛ monachoꝝ:di.
54.abbati.ꝛ hoc non niſi ſit contraria conſuetu
do:extra de his que fi.a prela.capi.ea.noſcitur.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Item ſeru⁹ cõis plurium poteſt manumitti ab
vno: ſed oꝫ manumiſſoꝛ alios ſeruare idẽnes. C.
de cõi ſer. ma. l. i. Et nõ qꝫ nõ valet manumiſſio
in fraudem creditoꝛum facta: inſti. q. ca. ma. §. i.

De libertis. Libertus di

citur: qui ex ſeruo factus ẽ liber per manumiſſio
nem: manumiſſoꝛ ãt patronus eius dr̃. Et ſemp
libertus tenetur patrono quedã obſequia. Inge
nuus ãt vocatur: qui liber natus eſt: ⁊ ſic nulli te
netur obſequi. Q̃uo libertus reducatur in ſerui
tutem ꝑpter ingratitudinẽ dictum eſt ſupꝛa. Eſt
ãt multiplex dr̃a ſm hoſti. inter libertos eccleſie
⁊ priuatoꝛum. Nã liberti eccleſie reuocantur in
ſeruitutẽ ꝑpter operas nõ pſtitas. iz. q. z. c. diaco
ni. ſecus eſt in liberto puati. C. de liber. cau. ſolo.
Inno. tamen hoc intelligit de obſequijs ĩpoſitis
nõ alijs. ¶ 2ᵃ ẽ: qꝛ filij libertoꝝ eccleſie nati etiaꝫ
poſt manumiſſionẽ ſunt obnoxij eccleſie. iz. q. z.
de libertis. ⁊ c. liberti. ſec⁹ ĩ alijs. C. eo. l. i. ⁊ z. ¶ 3ᵃ
qꝛ liberti eccleſie tenentur ſeruire eccleſie: etiã ſi
nulla opa ſint eis ĩpoſita. iz. q. z. diaconi. in fi. ſec⁹
ĩ alijs. C. e. l. i. ⁊ z. ¶ 4ᵃ qꝛ ſi liberti eccleſie manu
miſſi ad hoc vt oꝛdinẽtur: ĩiurientur eccleſie vl'
accuſent vel teſtificentur cõtra eam: reuocantur
in ſeruitutem: etiã ſi oꝛdinati fuiſſent: di. 54. c. q
ex famulis. ⁊ extra de famul. ⁊ extra de ſer. non
oꝛdi. ¶ 5ᵃ. qꝛ liberti manumiſſi ab eccleſia vt oꝛdi
nentur: non poſſũt de acquiſitis quoquomõ ad
alios tranſmittere ſm quoſdã: ſed potius oĩa ad
eccleſiaꝫ ptinebũt: ſed verius puto qꝫ hoc ſit ve
rum ſolũ: quando in manumiſſione hoc fuit ex
preſſum: alias etiam teſtũ condere poſſunt de
his que acquiſierunt: ar. extra de ſeruis nõ oꝛdi.
eo libentius. ⁊ zz. q. 3. c. i. ⁊ z.

Nota defectus princi-

pum ⁊ rectoꝛum ſeu officialiũ. Et primo de ca-
merarijs ⁊ prouiſoꝛibus vel notarijs officioꝛuꝫ:
qꝫ ſi eſt ſtatutũ certum ſalariũ pro laboꝛe officij
ſui ⁊ ſufficiens: ſi aliquid a perſonis ꝑ cãis ſpectã
tibus ad officiũ illud exigit: ĩiuſte accipit: ⁊ tenet̃
ad reſtitutiõem z3. q. i. militare. Unde aug. trac-
tans illud: qđ dixit Io. baptiſta militibus. ſ. cõ-
tenti eſtote ſtipendijs veſtris: dicit qꝫ hec ſnĩa di
ci poteſt ⁊ alijs officialibus: verbi grã militibus
protectoꝛibus cunctiſqꝫ rectoꝛibus: ⁊ ſubdit.
Q̃uicũqꝫ ſibi ſtipendia publice decreta cõſequit̃
ſi amplius querit tanqꝫ calũniatoꝛ ⁊ cõcuſſoꝛ io
hãnis ſnĩa cõdẽnatur: hoc ibi: nec videtur excu-
ſare conſuetudo: qꝛ coꝛruptela: extra de conſue.
c. fi. Si autem non recipiunt ſalarium aut nõ ſuf
ficiẽs: ſed diminutũ: ſi exigant a perſonis ꝑ qb⁹
laboꝛãt in officio ſuo quid cõpetens ſm laboꝛẽ
⁊ officiũ ⁊ ꝯſuetudinẽ: ñ ẽ illicitũ. Si ãt nimis ex
toꝛqueant: deberent paupibus erogare. i4. q. 5.
non ſane.

Deinde de principibus ⁊ alijs

rectoꝛibus. Et qꝛ pͥmo qñqꝫ trahũt clericos ad
foꝛũ ſuũ ĩ cãis eoꝝ ꝑpter qđ eẽnt deponẽdi ꝑpꝛa
dignitate. ii. q. z. nullus. ¶ 2º qꝛ a clericis ⁊ eccle-
ſiaſticis pſonis ⁊ eccleſijs penſiones, pcurãtiões
⁊ bãna ⁊ penas extoꝛq̃nt cõtra iura ⁊ eccleſiaſti-
cam libertatẽ. vñ tenent̃ pena. io. libraꝝ auri. z5
q. z. quicũqꝫ. ¶ 3º qꝛ tallijs ⁊ exactiõib⁹ populos
ſuos grauãt vltra debitũ aſſumentes aliq̃ iniu-
ſta bella. Unñ ⁊ tenent̃ ſatiſfacere leſis. z4. q. 6. ſi
res. ¶ 4º qꝛ occupant terras alienas ĩiuſte. i4.
q. i. transferunt. ⁊ tales nõ ſaluant̃ niſi reſtituant
i4. q. 5. neqꝫ. ¶ 5º qꝛ nõ ſunt cõtẽti vxoꝛibus niſi
⁊ hẽant cõcubinas ⁊ ad alias feminas accedant
in ſui pniciem ⁊ ſcandalũ alioꝝ. ii. q. 3. ¶ 6º qꝛ au
gurijs ſoꝛtib⁹ ⁊ maleficijs ⁊ ĩcantationib⁹ vtunt̃:
vel talibus fauent cõtra illud. z6. q. 5. augurijs.
¶ 7º qꝛ leges iniquas cõſtituũt: contra illud io.
Vide vt qđ recipiens ĩiuriã pſone: poſſit ſe poſt
factũ vindicare: vel vſuras aliqui poſſint petere
vel ſoluentes vſuras non poſſint repetere ⁊ hi⁹ ĩ
quocũ caſu eẽnt excõicati. e. ti. ex graui in cle. ¶ 8º
qꝛ iuſtas leges ſeruar̃ nõ faciunt: ⁊ malefactoꝛes
⁊ tranſgreſſoꝛes legũ nõ puniunt: vt blaſphema
toꝛes dei ⁊ ſanctoꝝ. Luſoꝛes iniuriantes alijs: ſi
ſunt coꝝ ſatellites vel amici: contra illud. z3. q. 5.
regũ eſt. nec eccleſias tuent̃ vt debẽt ⁊ iura coꝝ.
z3. q. 5. pncipes. ⁊ di. 96. boni. ¶ 9º dant ĩmunita
tes ſeu bolletinos ſecuritatis ĩdebite. ſ. male vtẽ
tib⁹ ĩ detrimentũ reipublice vel puatoꝝ: vt qꝫ qs
vadat de nocte vel ferat arma: vel qꝫ non poſſit
cogi a creditoꝛibus ſuis: vel cuꝫ ſit exul qꝫ poſſit
manere in loco ⁊ hi⁹: di. 8. que ꝯtra moꝛes. ¶ io.
qꝛ aliqui recipiunt pecunias vel munera: vt ſup
plicent p̃latis ꝑ beneficijs alias cõferendis: vel
ẽt ꝑ ſuis conſanguineis vel amicis indignis: ⁊ in
ſufficientibus pcurant vel rogant beneficia con
ferri: qđ pertinet ad ſimoniã aliquando: vel ſal-
tem ad iniuſticiã: di. 6i. miramur. ⁊ i. q. 3. ꝑ totũ.
¶ ii º ſi fauent hereticis vel nõ iuuant officiũ epo
rum vel inquiſitoꝝ: aut ſi in aliquo ĩpediunt inq
ſitionẽ contra hereticos: in quo eſſent excõicati:
de hereti. c. vt ĩq̃ſitiõis li. 6. ¶ iz º dñi tpales cõi-
ter nimis ſẽ põpoſſ ĩ ſe ⁊ famulis ſuis ĩutiliter ex
pendẽtes: q̃ ĩdigentib⁹ dari deberẽt: ⁊ ex hoc gra
uãtes ĩdebite: di. 47. ſicut his. Supbi ſũt cõiter
nõ recognoſcẽtes a deo dñiũ volentes ſibi a ſub
ditis in oĩb⁹ ẽt malis obediri: cõtra illud. ii. q. 3. ſi
dñs. ⁊ c. ſequen. Malã ĩſup curã hẽnt de familia
ſua cũ audiũt eos ĩoꝛdinate ſe habere ñ coꝛrigũt
ꝯ illud. z3. q. 4. duo ſt̃. ¶ i3º q ĩ officijs varijs ſũt
vel dñi tpales ſolẽt iuramenta p̃ſtare ꝯ multa: vt
de fuãdis ſtatut: q̃ tñ frequẽter trãſgrediũt̃. vñ
⁊ moꝛtalit̃ peccãt. zz. q. i. p̃dicandõ. ¶ i4º qui ſe
reperiunt ad faciendum ſcrutinia officialium: ſi
admittunt ineptos: ⁊ quos credunt noxios ad
talia officia ex amicitia vel p̃cib⁹: vel econtrario
non admittunt ſed repellunt idoneos ex odio vl
dicta ⁊ huiuſõi peccãt grauiter: di. 6i. miramur.
¶ i5º qꝛ multotiens dimittunt diuina: vt miſſas

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

predicationes ⁊ eccleſiaſtica ſacra: ⁊ ſunt in cauſa: q alij dimittant: quos vocant diuerſis ͛ cāis ſine vrgente neceſſitate: di. 86. amputatis. ¶ 16° qꝛ dñi vel rectores locoꝝ exigūt a ſubditas operas indebitas: vt culturam agroꝝ ⁊ vinearuꝫ: deportationum lignorum ⁊ hu͛ ſine mercede eorū Et aliquando etiam diebus feſtiuis ad iſta inducunt. ¶ 17° dñi tpales ponūt malos officiales in officijs: qui grauant nimis ſubditoſ vel iniuſte ſe hñt: ⁊ hoc ꝑpter lucruꝫ temporale: qͦd recipit ab eis vel amicitiam: aliquando etiā hñt malos conſiliarios. ¶ 18° male iudicant: ⁊ iniuſte in his que proponūtur eis odio vel amore cupiditate vel timore vel ignorantia craſſa. z. q. 3. quatuor. Et nimis munera diligāt: pp qͦd de facili a vo deuiāt. ii. q. 3. paup. ¶ 19° cū ſectas ptialitates diuiſiōes faciūt vl nutriūt ſeditiōes ⁊ ſcādala ꝗrūt: aut qñ exilio vel confinio tradūt ſine cā rationabili ſuos conciues: vel nimis grauant in collectis vl ꝑſtantijs ⁊ hu͛: vel ſciſmata eccleſiaꝝ cauſant vel ſuſtentant. ¶ 20. qꝛ pupillis ⁊ viduis ⁊ alijs perſonis miſerabilibus nō prouident in cāis ⁊ alijs ⁊ legata ad eos ſpectantia non faciunt.

¶ Titulus quart⁹ de militibus ⁊ mltiplici bello. Ca. pmū ͛ triplici militia. ſ. clicali ſpuali ⁊ laicali

P Recinxiſti me

virtute ad bellum: ⁊ ſupplantaſti inimicos meos ſubtus me ps. 17. Cuꝫ omnia appetant pacem ſm dionyſium: ideo bellū geritur: vt pax habeatur: ait augu. 23. q. i. noli. nec mirum ſi in terris vndiqꝫ bella fremunt ab his: qui verſantur in hymnis: cum in altiſſimis: vbi omnia pacata ſūt: aliqñ preliū exhortuꝫ fuerit. Nam vt dr̄ apoc. 12. Factum eſt prelium in celo: ⁊ michael preliabatur ⁊ angeli eius ⁊ draco cum eis: qͦd tamē prelium non fuit cum lanceis gladijs ⁊ alijs armis: ſed in contrarietate voluntatis. Naꝫ michael: qui dr̄ pnceps celeſtis militie: cum ſuis cōuertentib⁹ ſe ad dñm ⁊ glorificationē ab eo expectantibus humiliter ⁊ hoc fuit dicere. Salus deo noſtro. Draco ille q ⁊ lucifer cū ſequacibus ſuis ſe a deo auertit cupiens ꝓpa virtute ſibi collata ad gloriam peruenire. Et hoc fuit mente dicere. Aſcendā in celū ſup aſtra exaltabo ſolium meum ⁊c. iſai. 14. c. Et pp hoc ruina magna illi hoſti āntiquo patuit: nec amplius locus eius inuentus eſt in celo. apoch. 12. c. In abyſſuꝫ deiectis: verum ⁊ de remanentibus in pace ſuperna: non eſt numerus militum eius iob. 25. Et cum facta fuit pax inter nos cōmilitones ſuos ⁊ deum per xpi natiuitateꝫ: facta ē multitudo militie celeſtis cuꝫ angelo: qui nūtiauerat eam canentium. Gl̄a in altiſſimis deo: ⁊ in terra pax. luc. z. Sed hac militia omiſſa traſeamus ad nr̄am: de qua dicit ps. Precinxiſti me ⁊c. vbi tria oñdit. ¶ Primo oſtendit certamen: qꝛ dicit ad bellum. ¶ 2° adiungit iuuamē: qꝛ precinxiſti me ⁊c. ¶ 3° concludit ſolamē: qꝛ ſupplātaſti ⁊c.

Quantum ad primum

ait apoſtolus. 2°. ad thimo. z. c. Labora vt bonus miles ieſu xpi. Sed ſciendū eſt: q eſt triplex militia. ¶ Prima eſt militia clericalis. ¶ 2ª eſt milicia ſpualis. ¶ 3ª eſt militia laicalis.

De militia clericali di-

cit ormiſda. Non negamus eſſe ī laicis deo placitos mores: ſed milites ſuos. i. clericos ꝓbatos querunt inſtituta maiorum: di. 61. in ſacerdotib⁹. Et hieronymus. Si clericatus titillat deſideriuꝫ tuum diſcas qͦd poſſis docere: ne ſis miles anteqꝫ tyro. 16. q. i. Si clericatus. habent eniꝫ tales bellare contra errores infidelium: ⁊ ideo oꝫ eoſ eē armatos auctoritatibus ſcripturaꝝ ⁊ orationibus ſanctorum: ⁊ frequentia orōnum. Unde ambro. Aduerſus milites ⁊ gottos arma mea lachryme mee ſunt. Talia enī munimēta ſūt ſacerdotis. 23. q. 8. conuenior. ⁊ iͦ vt expeditus ſit clericus ad iſta arma in pmptu ſumenda. dicit apoſtolus. z. thi. z. Nemo militans deo implicat ſe negocijs ſecularibus: vt ei placeat: cui ſe ꝓbauit. Que aūt dicantur negocia ſecularia: quib⁹ hi milites. i. clerici ñ debēt ſe īplicari: habes extra ne cle. vl mo. per totum. His eſt contraria militia ſecularis. Nō debēt enī ipſi bellare. vñ. 13. q. 8. dr̄ quicūqꝫ ex. Uidentur eē: arma militaria nō ſumant: qꝛ ñ poſſūt ſimul deo ⁊ ſeculo militare. hoc ibi: verū poſſūt aſſiſtere iuſte militantibus exhortando: ⁊ ſacra miniſtrando: vt. 23. q. 8. igitur. ⁊. 23. q. 5. per totum. Et qꝛ de clericis ⁊ religioſis. ī. diffuſe agitur: ideo hic non oꝫ inſiſtere.

De milicia ſpirituali di-

citur iob. 5. Militia ē vita hōis ſup terrā. Militia. i. tētatio. ambro. Uolūtariū ſibi militē eligit xps. 15. q. i. nō ē. Iſta ergo militia cōis ē oībus fidelibus: que vtiqꝫ ſpu fit nō corpore. vñ chryſo. Tu xpiane delicat⁹ es miles: ſi putas te ſine pugna nō poſſe vincere: ſine certāine dimicare: exerce vires: attēde pactū: aſpice ſpōſionē: quā. ſ. gs ī baptiſmo facit. ſ. ſeruare fidē: renuntiare diabolo. Bellū āt qͦd gerit contra nos ſpuale ē grauiſſimū ⁊ ꝑiculoſū. Unde apoſtol⁹ ad ephe. 6. Non ē nobis colluctatio aduerſus carnē ⁊ ſanguineꝫ ſꝫ aduerſus mūdi principes ⁊ poteſtates aduerſus mundi rectores tenebrarum harum ꝯ negtias ſpualis in celeſtib⁹. Uñ oſtēditur ⁊ hoſtium contra quos bellum geritur nimia multitudo: quia contra carnem ⁊ ſanguinem: ideſt ſenſualitatem ⁊ paſſiones eius: que ſunt plures ⁊ aduerſus principes ⁊ poteſtates ideſt tyrannos mundi: q multipliciter vexant cōtra ſpirituales. ideſt. ipſos demones: qui ſunt innumerabiles quia eis plenus eſt aer ſecundum haymeñ.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf